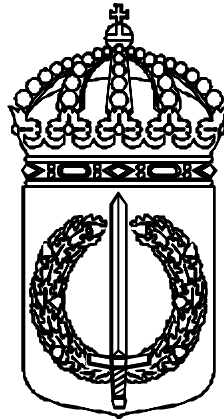

Datum
2001-05-15

Beteckning
19 100:1022
Ex.__()

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

C-UPPSATS

<i>Author</i> Mj Jean Passchier	<i>Unit</i> I 5	<i>Programme/Section</i> ChP 99-01
<i>FHS tutors</i> Dr Peter Mattsson, Övlt Claes Wickbom		
<i>Commisioner</i> OpI/FHS	<i>designation</i> 19100:1022	<i>Contact man</i> Dr Peter Mattsson
Implementation of Manoeuvre Warfare in the Swedish Army Sweden and the surrounding countries have reorganised their armies towards a manoeuvre warfare concept. In Sweden new regulations were produced in the middle of the 90s using manoeuvre warfare as a basic idea. The purpose of this paper is to produce a clearer picture of the Swedish manoeuvre warfare concept and how it can be implemented. An inductive method of working has been used, qualitative data has been gathered and studied. The Swedish manoeuvre warfare concept has been difficult to define because of indistinct actions. It is only after complementing interviews that the picture has cleared up. In a comparison of different manoeuvre warfare theories, certain differences and similarities are elucidated and also, from where ideas for our regulations and doctrines have originated. The conclusion is that the manoeuvre warfare concept is neither clearly defined nor implemented in the army. Differences exist between the printed word, actions and training. The paper is concluded by a number of proposals as to how education and training should be developed so that implementation can be fully accomplished and in addition, several research questions that could push the manoeuvre warfare concept further. Key words manoeuvre warfare, implementation, Swedish Army, education and training, doctrines.		

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Forskarfrågor	5
1.2 Hypotes	5
1.3 Kort metodbeskrivning	5
1.4 Teorianknytning	5
1.5 Avgränsningar	5
1.6 Begrepp	6
1.7 Källmaterial	7
2. Bakgrund	8
2.1 Begreppet manöverkrigföring	8
2.2 Linds syn på manöverkrigföring	9
2.3 Rekkedals syn på manöverkrigföring	13
2.4 Leonards syn på manöverkrigföring	15
2.5 Sovjetisk-Rysk manöverkrigföring, Djupanfallets teorin	19
2.6 Sammanfattning och modellkonstruktion	21
3. Metod	24
3.1 Inledning	24
3.2 Forskningsmetod	24
3.3 Datainsamlingsmetoder	25
3.4 Litteratur- och intervjustudier	25
3.5 Urval	26
3.6 Validitet	27
3.7 Reliabilitet	27
3.8 Etiska överväganden	27
4. Empiri	29
4.1 Reglementsstudier	29
4.1.1 AR2 1995	29
4.1.2 BrigR A Bat 1998	31
4.2 Doktrinhandlingar	34
4.2.1 Försvarsmaktsidé och målbild	34
4.2.2 Försvarsmaktens Grundsyn Ledning	35
4.3 Intervjuer	38
4.3.1 Intervjuperson kopplad till kommande AR2	38
4.3.4 Intervjuperson kopplad till utbildning vid FHS	39
5. Resultat och diskussion	41
5.1 Vad kännetecknar det svenska manöverkrigskonceptet	41
5.2 Skillnader och likheter mellan den svenska respektive utländska definitioner av manöverkrigskonceptet?	44
5.3 Var har idéerna till det svenska manöverkrigskonceptet hämtats? ..	48
5.4 Hur skall förståelsen för manöverkrigskonceptet kunna bli större under utbildningen av våra officerare?	50

6	Hypotesprövning.....	55
7.	Avslutande reflektion.....	59
7.1	<i>Resultat</i>	59
7.2	<i>Förslag på framtida forskning</i>	60
8.	Källhänvisning	62

Bilagor

1. Metod
2. Intervjufrågor
3. Figur 1. & Tabell 1

1. Inledning

Försvarsmakten är under förändring. Smalare men vassare är slagordet för dagen. ROLF, RMA, DBA¹ och megabyte är orden som tagit över efter cykeltolkning, hög röst och ett fast uppträdande. Förändringens tid är verkligen här, på gott och ont. Förändringen är inte något som endast skett i den svenska Försvarsmakten utan förändringens tidevarv har drabbat hela vår omvärld. I denna teknikutveckling och förändringsprocess har vår syn på krigets förande förändrats. Samma process har också ägt rum i ett antal länder runt om i världen. Exempelvis i Norge har det formulerats en *Forsvarets Fellesoperative Doktrine*² och i USA har man tagit fram *FM 100-5 -93*³ och *FMFM 6*⁴. Dessa reglementen eller doktrinhandlingar har manöverkrigföringen som ledstjärna.

Redan i boken *Armén i utveckling*⁵ skriver ett antal författare, i höga positioner, om det framtida försvaret. Så gott som samtliga skriver om manöverkrigföringens betydelse i ett framtida krigsscenario. Boken är undertecknad av dåvarande chefen armén som också skrivit inledningen. Därefter har nya reglementen, som *Arméreglemente 2 (AR2)* (1995) och *Brigadreglemente Armén Mekaniserad bataljon (BrigR A Mekbat)* (1998) samt *Försvarsmaktsidé och målbild* (2000), producerats för att saluföra den nya moderna Försvarsmakten och dess sätt att tänka och föra krig.

På Försvarshögskolan studerar vi manöverkrigföringens alla konster genom bland annat William S. Linds *Maneuver Warfare Handbook*. Problemet som jag ser det är att jag inte riktigt känner igen mig när jag sedan läser i våra arméreglementen eller deltar i våra övningar.

¹ ROLF = rörlig operativ ledningsförmåga, RMA = revolutionary military affairs (framtidens moderna slagfält), DBA = dominant battlefield awareness (ett system för att övervaka slagfältet)

² Norska försvarets doktrin <http://www.fo.mil.no/doktriner/index.html> (2000-11-14)

³ FFI/Rapport-96/03664, sid 38,

⁴ US Marine Corps <http://www.doctrine.quantico.usmc.mil/> och (2001-02-12) ”Draft Publications” [MCWP 0-1](#)

⁵ En bok från 1994 som behandlar arméns utvecklingsprocess. En rad skribenter ger sin personliga syn på arméstridskrafternas utveckling. Skribenterna är höga officerare och akademiker.

I den här uppsatsen tänkte jag belysa och diskutera runt den svenska manöverkrigstanken. Mina forskarfrågor fokuserar mot att skapa klarhet i manöverkrigskonceptet så att det lättare kan kopplas till övningar, officersutbildning och framtida reglementen, kort sagt beskriva implementeringen av begreppet.

I några c-uppsatser från chefsprogrammet på Försvarshögskolan 98-00 har manöverkrigföring studerats ur olika aspekter. I en uppsats skriver Olsson⁶ att 1982 års utgåva av *AR2* har ett stort inslag av manöverkrigföring i sig. I 1995 års utgåva av *AR2* anser han sedan att tankarna om manöverkrigföring slagit igenom helt och fullt⁷. Då *AR2* är ett centralt reglemente blir dess idéer och styrningar grunden i utbildningen av värnpliktiga, officerare och våra krigsförband. Olsson ställer sig senare i sin c-uppsats frågande till om manöverkrigets grundtankar har fått genomslag i Försvarsmakten⁸. Han uttrycker sin tveksamhet till det men svaret på frågan överlåter han till framtida forskning.

I en annan uppsats efterlyser Wivstam⁹ i sin c-uppsats, *Maritim manöverkrigföring – ett sätt att tänka*, en försvarsgrensgemensam samsyn i hanterandet av bland annat begreppet manöverkrigföring. Han anser att det är ett krav att vi behärskar de begrepp som vi använder. Han besvarar inte själv innebörden av manöverkrigsbegreppet men efterlyser forskning inom detta område

Det är i Olssons och Wivstams frågor som jag till del tar avstamp för min egen forskning. Syftet är att ge en tydligare bild av den svenska tolkningen av manöverkrigförings begreppet. Genom att tydliggöra tolkningen av manöverkrigförings begreppet så anser jag att utbildningen, utvecklingen och diskussionen kopplat till begreppet blir bättre. Jag vill också finna grunden till vår tolkning av begreppet. Var har Armén hämtat sin inspiration till sin tolkning? Som avslutning så skall jag presentera några lämpliga vägar till en snabb och smidig implementering av manöverkrigföringen i officersskåren.

⁶ Olsson, Anders (2000), arméofficer och elev på chefsprogrammet 98-00

⁷ Ibid, sammanfattning på försättsbladet

⁸ Ibid, sid 70

⁹ Wivstam, Peter (2000), marinofficer och elev på chefsprogrammet 98-00

1.1 Forskarfrågor

- Hur beskriver de svenska reglementena och doktrinhandlingarna manöverkrigföringskonceptet?
- Vilka skillnader och likheter finns det i den svenska respektive några centrala utländska definitioner av manöverkrigskonceptet?
- Var har idéerna till det svenska manöverkrigskonceptet hämtats?
- Hur skall förståelsen för manöverkrigskonceptet kunna bli större under utbildningen av våra officerare?

1.2 Hypotes

Min hypotes är att manöverkrigföring är ett operativt begrepp.

Min mothypotes är att manöverkrigföring är ett förhållningssätt, inte endast ett operativt begrepp

1.3 Kort metodbeskrivning

Uppsatsen bygger på en induktiv metod där kvalitativa data har samlats in.

Data har samlats in genom intervjuer och litteraturstudier.

1.4 Teoriansknytning

Valet av den induktiva metoden innebär att ingen i förhand given teori bestämmer det empiriska materialet. Därför kommer en bakgrund att ges bestående av material från olika militärteoretiker och doktriner. Detta får fungera som ett substitut för en klar och tydlig teoribildning¹⁰.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen kommer endast att undersöka reglementen¹¹ med direkt koppling till strid med mekaniserade förband i tids intervallet 1994-2004. Motivet till tidsspannet är att 1994 kom en av de första böckerna ut i Armén som talar om manöverkrigföring. 2004 kommer de nya reglementena och doktrinhandlingarna att publiceras och därmed kunna påverka Armén.

Intervjuer har skett med fyra officerare och två civila som har varit knutna till projekten med framtagning och / eller implementering av reglementen. Insam-

¹⁰ Bengt Starrin m.fl, sid 84. Här tar man i ett forskningsexempel upp möjligheten att genomföra en studie utan en klar och tydlig teorigrund.

¹¹ Se källhänvisningar

lad data har endast hämtats från öppna källor. Till bakgrund har jag valt ett begränsat antal författare. De har i huvudsak varit aktuella i form av studielitteratur på FHS ChP eller knutna till doktrinframtagandet inom Försvarsmakten.

RMA och DBA är inte avhandlat i denna uppsats då dessa koncept fortfarande är så omstridda och oklara. Jag kommer heller inte att ta upp manöverkrigskonceptet kopplat till PSO¹² eller andra krishanteringsuppgifter utan avgränsar mig till ett väpnat angrepps scenario.

1.6 Begrepp

Strid med mekaniserade förband definieras som konventionell strid i ett väpnat angrepps scenario, inte strid vid peaceinforcement eller andra krishanteringsuppgifter.

Manöverkrigföring definieras med olika betydelse under uppsatsens gång beroende på vilken författare som det hänvisas till. Ett syfte med uppsatsen är att i slutändan kunna ge en klarare definition av begreppet.

Doktrinhandlingar definieras som ett samlingsbegrepp som syftar på handlingar som beskriver Försvarsmaktens syn på stridens förande och stridsfältet. Det kan vara handlingar där manöverkrigföringskonceptet avhandlas utan att vara ett reglemente men ändå är ett officiellt ställningstagande av Försvarsmakten, exempelvis FMI 2020.

Militärteori definieras här som utbildning i militärhistoria och teoretisk taktik.

Sovjetiska manöverkrigskonceptet eller *djupanfalls teorin* åsyftar här deep operation teorin, den manöverkrigsteori som togs fram under 20- och 30- talet i Sovjet.

¹² peace support operations = är samlingsnamnet på de olika typer av militära fredsoperationer som vi idag skall kunna medverka i.

1.7 Källmaterial

Som primär källa har Försvarsmaktens reglementen och doktrinhandlingar nyttjats. Intervjuerna har genomförts med officerare som varit direkt kopplade till implementeringen av Försvarsmaktens nya manöverkrigsconcept och / eller de reglementen som skrivits.

2. Bakgrund

Avsikten med detta bakgrundskapitel är att skapa ett ramverk runt manöverkrigskonceptet genom att belysa begreppet ur ett antal författares syn. Dessa författare har skrivit ett antal böcker inom ämnet militärteori och i synnerhet om ämnet manöverkrigföring. Genom en redovisning av dessa författares syn på begreppet manöverkrigföring kommer jag kunna skapa en modell. Med hjälp av modellen kommer jag sedan att kunna tydliggöra Försvarets syn på manöverkrigföring.

Det jag kommer att leta efter i respektive författares verk är;

- centrala begrepp eller nyckelord och logiska relationer
- metoder för att genomföra manöverkrigföring
- på vilka nivåer som manöverkrigskonceptet kan nyttjas

2.1 Begreppet manöverkrigföring

I Svenska Akademiens ordbok finner jag att det första svenska bruket av ordet manöverkrigföring skedde 1886, i Nordisk Familjebok¹³. Där kopplas ordet till rörelsen av förband vilket är manöverkrigets främsta kännetecken. Vid en data-sökning i Nationalencyklopedin på ordet manöverkrigföring finner jag däremot ingen beskrivning alls.

I remissutgåvan till Nomen FM¹⁴ beskriver man begreppet i termer av indirekt metod, vinna utan strid, okonventionell, ha ledningsövertag och slå mot fiendens svaghet. Motsatsen till manöverkrig är utnöttningskrig.

I *Manöverkrigföring – metod eller tanke?* skriver Mattsson om olika tolkningar av begreppet manöverkrigföring. Begreppet är gammalt och har ett antal olika tolkningar beroende på vem som gör tolkningen. Mattsson definierar dock aldrig begreppet utan beskriver bara olika definitioner. Slutsatsen han drar är att ordet inte har en vetenskaplig tydlighet.¹⁵

¹³ SAO band 16, sid M 285, hänvisar till NF (1886) band 10, sid 844

¹⁴ Nomen FM sid 101

¹⁵ Bengtsson & Mattsson, sid 218

Lauglo¹⁶ hänvisar till ett antal norska tolkningar. Dessa talar om att slå mot fiendens *Center of Gravity* och hans *Decisive Points*. Detta sker genom tempo och kraftsamling med uppdragstaktik som ledningsprincip. Som exempel på arméer som nyttjat sig av dessa principer nämner han den tyska armén med dess blixtkrigs taktik samt den israeliska under 60- och 70- talet.

Ser man till NATO så saknas en officiell förklaring till ordet. Vid en sökning på US Department of Defence nätadress¹⁷, som innehåller både US och NATO termer, får man inga träffar när man söker på ordet *maneuver warfare*.

2.2 Linds syn på manöverkrigföring

Professor William S. Lind har aldrig tjänstgjort som officer. Lind är en väletablerad internationell forskare inom ämnet manöverkrigföring. Detta har lett till ett nära samarbete med US Marine Corps där han kunnat följa utbildningen och debatterat manöverkrigskonceptet med officerarna. Det har också blivit ett antal artiklar, framför allt i *Marine Corps Gazette*, och en bok, *Maneuver Warfare Handbok* 1985. Boken riktar sig först och främst till unga officerare, inte till akademiker¹⁸. I boken skriver Lind om sin syn på manöverkriget. *The purpose of this handbook is to try to clear up the confusion. It seeks to define and explain the basic concepts and terminology of maneuver warfare*,¹⁹

Hur förklarar då Lind vad begreppet manöverkrigföring betyder? I sin bok så hänvisar han till den nu pensionerade översten John Boyd, US Air Force. Boyd gjorde en avhandling där han tittade på orsaker till att en till synes sämre part kan besegra en bättre²⁰. Han kom där fram till att den part som snabbast kan ställa om till de nya förutsättningarna som råder genom en snabbare beslutsprocess kommer att kunna utmanövrera sin motpart. Beslutsprocessen kallas *OODA-loopen*, Observation-Orientatation-Decision-Action cycle. Ordet manö-

¹⁶ S E Laglo, sid 9-10

¹⁷ <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/> (2001-02-12)

¹⁸ Anteckningar av Övlt Bodin från ett seminarium 2000-09-18 med William S. Lind

¹⁹ Lind, sid 2

²⁰ Ibid, sid 5

ver²¹ i manöverkrigföring kopplas därför inte till manöver på fältet, med förband, utan till att snabbt manövrera sig igenom en beslutsprocess.

Lind har detta som utgångspunkt i sin bok. Hans fokus kommer därför att ligga på hur detta skall uppnås och hur det kommer in i manöverkrigskonceptet. De tre tänkvärda punkterna²² som han tar upp för att lyckas med en snabb ”manöver” i *OODA-loopen* är,

- I. Endast en decentraliserad militär organisation kan lyckas med detta.
- II. Man måste acceptera kaos och oordning samtidigt som man skall kunna verka i detta. Genom decentraliseringen kan man sedan generera kaos och oordning för motståndaren.
- III. Alla mönster, recept eller formler skall undvikas. Genom detta blir du svår att förutsäga för motståndaren.

Med dessa tre punkter konstaterar Lind att det inte är så lätt att ge en formel på hur manöverkriget skall genomföras. Det är istället en fråga om ett förhållningssätt eller sätt att tänka. Nivåerna för detta är inte specificerade men han talar om manöverkrigföring på taktisk till strategisk nivå, även om taktisk och operativ nivå är den mest omskrivna.

De metoder som Lind föreslår att nyttja för att uppnå de tre punkterna ovan är tre ”filter”²³ eller ledord. Med stöd av dessa i sin planeringsprocess hjälps man att uppnå manöverkrigföring. Dessa tre är uppdragstaktik (*mission-type orders*), tyngdpunkt (*schwerpunkt*) och styrka och svaghet (*surface and gaps*).

1. Uppdragstaktik är den viktigaste komponenten. Utan den går det inte att skapa ett fulländat manöverkrig²⁴. Den skapar den frihet som de underställda behöver för att kunna fatta nya beslut under stridens gång. Syftet med ordern får inte ändras men vägen mot målet måste vara öppen. Order talar om VAD chefen vill ha utfört. De underställda måste själva anpassa sig utifrån stridens händelseförlopp så att maximal effekt och tempo hela tiden skapas. Därmed

²¹ Lind, sid 6

²² Ibid, sid 6-7

²³ Ibid, sid 13 *A filter is a mental reference point, a way to help shape and guide your thought process.*

²⁴ Anteckningar av Övlt Bodin från ett seminarium (2000-09-18) med William S. Lind

överlåter chefen HUR ordern skall utföras²⁵. Den ende som kan ge nya direktiv eller order på ett optimalt sätt utefter händelseförloppet är den som är på plats och upplever händelsen. För att klara detta måste cheferna känna till målet och syftet med striden i de två högre nivåerna. En plan överlever ju som bekant aldrig stridens första drabbning.

Som exempel på sätt att ge order så nämner Lind generalen Herman Balck²⁶. Vid ett tillfälle gav Balck order om att inga skriftliga order fick ges. Antagligen i frustration över för många och dåligt skrivna orders²⁷. Tanken är att chefs intention, syfte och mål skall vara mycket tydligt. Formalia är inte lika viktigt. Detta ställer dock stora krav på cheferna men också på de underställda. Med andra ord också krav på hög professionalism i officerskåren vilket Lind trycker på²⁸. Det innebär också slutet på den blinda lydningen. Uppdragstaktiken kan innebära orderbrott och rörelser på fältet som chefen aldrig hade förväntat dig. Det måste cheferna kunna acceptera. I gengäld får de ett högt tempo i striden genom initiativkraft och ansvarskännande underställda.

2. Tyngdpunkt eller, även i dagligt militärt tal på svenska, *schwerpunkt* är Linds andra ”filter”²⁹. *Battle without a Schwerpunkt is like a man without character*³⁰.

Lind anser detta vara det element som ger striden dess fokus. Det kan bara finnas en tyngdpunkt, på respektive nivå. Den skall alla känna till som är på den nivån. Det kan också finnas andra tyngdpunkter på andra nivåer. Det är vanligtvis ett förband som erhåller tyngdpunkten. Dit kraftsamlas alla resurser och de andra förbandscheferna stödjer denna enhet. Väl medvetna om att de bara är en markeringspelare, inte stjärnan i laget. Tyngdpunkten riktar sig sedan mot

²⁵ Lind, sid 13 om *what his superior wants* och *how to accomplish*

²⁶ Bland annat chef för tyska 11.pansar divisionen under andra världskriget. Anses vara en av Tysklands mest kompetenta befälhavare och manöverkrigare under detta krig.

²⁷ Lind, sid 94

²⁸ Ibid, sid 95

²⁹ Ibid, sid 17-18 samt kap *Lecture III* sid 107-112

³⁰ Ibid, sid 112 citat av Von Hindenburg

motståndarens svaghet eller den plats motståndaren minst förväntar sig, inte mot hans styrka.

3. Styrkor och svagheter³¹, eller *surface and gaps* som Lind skriver, hjälper dig i beslutet VAR du skall nyttja din tyngdpunkt. Genom att kontinuerligt hålla stridskontakt, bland annat genom stridsspaning, så erhålls information om var motståndaren är stark respektive svag. I enlighet med ovan nämnda punkt så kraftsamlar man sedan sina resurser mot den svaga punkten.

Detta är inga nyheter, redan Clausewitz skriver om detta i boken *Om Kriget*³². Första gången det utvecklade sig till en mera renodlad taktik var 1918 under tysk ledning. Då var taktiken mera linje kopplad men idén är fortfarande användbar. Lind hämtar också sina idéer från dessa källor. Tanken är att finna den svaga punkten hos motståndaren. Genom att angripa den så riskerar man också mindre förluster. Samtidigt som man bryter igenom och fullföljer på djupet så skapar man dessutom kaos i motståndarens beslutscykel. Det är inte alltid som man kan finna en lucka hos motståndaren. Det går då att skapa en sådan. Detta är dock kostsamt och Lind anser att det är att föredra att finna svagheter så att man slipper att skapa dem. Att hålla ner förlusterna är en del i manöverkrigskonceptet. Motsatsen leder lätt till utnötningskrig.

För att kunna genomföra manöverkrigföring på ett bra sätt krävs utbildning av officerarna i militärteori, krigsspel och övningar. Det är endast i övningar som friktionerna kommer fram och man då kan lära sig att hantera dem. Utbildningen av officerarna måste ske i två nivåer upp så att förståelsen för de högre nivåerna erhålls. Under övningarna måste officerarna tillåtas att göra fel. Det som inte skall tillåtas är oförmåga att fatta beslut eller beslut som inte är logiskt uppbyggda³³.

³¹ Lind, sid 18-19 samt kap *Lecture I* sid 73-80

³² Clausewitz, kap 9 i bok 7

³³ Lind, sid 43

2.3 Rekkedals syn på manöverkrigföring

Nils Marius Rekkedal är värnpliktig officer med överstelöjtnants grad. Han är dock en civil forskare som jobbat inom norska försvarsmakten, men från och med våren 2001 tjänstgör han vid FHS.

Rekkedal har skrivit en rapport åt norska Forsvarets Forskningsinstitut som en del av ett större arbete. Detta arbete syftar till att skapa ett nytt koncept för ledningen på divisionsnivå³⁴. Försvarschefens grundsyn har varit vägledande. Han anser att manöverkrigföring skall vara den rådande doktrinen på operationsnivå³⁵.

I sin rapport försöker bland annat Rekkedal förklara begreppet manöverkrigföring. Han hänvisar här till Linds tre filter när han skall förklara tankarna bakom manöverkrigföring. *Disse begreppene og deras innhold står svært sentralt når en skal forsøke å trenge inn i manöverkrigføringstankegangen.*³⁶

Liksom Lind så anser han också att Boyd's teori om beslutscykeln, *OODA-loopen*, ligger som en övergripande faktor.³⁷

I. Uppdragstaktiken följer också Linds tankar. De exempel från verkligheten som används för att förtydliga är alla hämtade från Lind³⁸. Det som Rekkedal trycker på, mera än Lind, är chefens intention. Det är hörnstenen i uppdragstaktiken anser han³⁹. Chefens intention skall vara klar och tydlig för underställda chefer två nivåer ner i organisationen. Den skall tydliggöra vad som skall göras med fienden och vad det tänkta slutresultat (*end state*) är. Rekkedal säger inte kategoriskt nej till detaljerade orders och instruktioner. I en *åpningsaktion* (öppningsaktion) mot motståndaren, i synnerhet en stationär, kan det med fördel ges detaljerade orders⁴⁰. Dessa skall dock bara styra upp det som sker innan

³⁴ FFI/Rapport-96/03664, sid 5

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid, sid 30

³⁷ Ibid

³⁸ Ibid, sid 35-37

³⁹ Ibid, sid 31

⁴⁰ Ibid, sid 33

striden startar. När striden väl startat kommer situationen förändras från minut till minut och då fungerar det inte med detaljorders.

II. Därefter definierar Rekkedal begreppen *schwerpunkt* och *center of gravity*. Han menar att det inte går att sätta ett likhetstecken mellan dem⁴¹. *Schwerpunkt* tolkar han som, ...vil ”*Schwerpunkt*” vaere der sjefen tror han kan oppnå en avgörelse,⁴². På norska kallar han det *kraftsamling*. Inte ett fysiskt utan i huvudsak ett konceptuellt fokus.⁴³

Begreppet *center of gravity* låter han Clausewitz översätta, ...one must keep the dominant characteristics of both belligerents in mind. Out of these characteristics a certain center of gravity develops, the hub of all power and movements, on which everything depends.⁴⁴ På norska kallar han detta för *tyngdepunkt*, motståndarens starka sida eller punkt. Vilket han anser vara mera internationellt gångbart.⁴⁵

Efter den begreppsförklaringen väljer han inte något utav dem som huvudord. Istället beskriver han dem båda som viktiga begrepp i det moderna manöverkrigskonceptet.

III. Linds tredje ”filter”, *surface and gaps*, utvecklar han genom att förtydliga hur dessa luckor skall identifieras. Vanlig underrättelseinhämtning är ett sätt men inte alltid det bästa. Istället hänvisar Rekkedal till Linds beskrivning av *recon-pull*⁴⁶. Genom *recon-pull* kan luckan utnyttjas direkt innan motståndaren har täppt till den. För att lyckas med detta måste förbanden genomföra ett aktivt stridsspanande i omedelbar frontnähet. Inte endast spaning på djupet, vilket idag är det mest vanligt förekommande. Detta löses framförallt genom att stridsspaningen görs till allas ansvar.

⁴¹ Denna tolkning har även förf. gjort i Kap 3, Bengtsson & Mattsson

⁴² FFI/Rapport-96/03664, sid 40

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid,

⁴⁵ Ibid, sid 40, 56

⁴⁶ Ibid, sid sid 42. *Recon-pull* innebär kort att rekognoseringen (*recon*) upptäcker luckan och drar (*pull*) därefter med sig huvudstyrkan för att utnyttja den

Efter att ha utvecklat Linds tre ”filter” så beskriver han ”den mobila kulturen”. Den kännetecknas av att motståndaren inte angrips där han är som starkast utan där han är som svagast, fysiskt eller psykiskt. Helst skall man slå mot den plats som anses vara psykiskt svagast då detta kan leda till att motståndaren tappar sin vilja att fortsätta kampen.

Angreppen skall vara präglade av högt tempo och offensiv strid. Defensiv strid och försvar av tagen terräng sker endast i undantagsfall. Detta för att pressa motståndaren i hans beslutscykel. För att lyckas med detta krävs uppdrags-taktik, tempo och kraftsamling (*schwerpunkt*). Dessa tre ord anser jag vara hans nyckelord för manöverkrigföringen. Enligt Rekkedal måste de sedan balanseras och värderas mot de övriga av *krigens principer*⁴⁷ från situation till situation

De nivåer som Rekkedal anser att manöverkrigföringen skall nyttjas på är inte klart och tydligt namngivna. Min tolkning är dock att den i huvudsak skall nyttjas på den operativa nivån men kanske även på den taktiska. Han anser att det viktiga är att finna begrepp som gör det möjligt att förstå manöverkrigs-konceptet på olika nivåer, inte begränsa den till en specifik nivå.⁴⁸

Manöverkrigföringen kräver att chefen och hans officerare känner varandra så väl att de är samspelade⁴⁹. De skall veta vad chefen menar och var och när de kan bryta hans order för att ta ett initiativ. Liksom för ett fotbollslag så kräver det samträning, övningar med manöverkrigsscenario.

2.4 Leonards syn på manöverkrigföring

Robert R. Leonhard är en arméofficer. När boken *The Art of Maneuver* publicerades 1991 tjänstgjorde han som taktikutvecklare på US Army Infantry School på Fort Benning. Det är i anslutning till denna tjänst som hans tankar runt manöverkrigföringen har fötts. Efter flera år av studier i militärteori så upplevde han en diskrepans mellan doktrin och praktik inom US Army. Det

⁴⁷ FFI/Rapport-96/03664, sid 20, 62

⁴⁸ Ibid, 62-63

⁴⁹ Ibid, sid 46-47

sägs att manöverkrigföringen är den gällande doktrinen, men vad är det för någonting?⁵⁰ Han fann inget konkret i reglementena eller utbildningen som han kunde applicera till manöverkrigföringen.

Detta är upptakten till hans bok som består av två delar. Den andra delen handlar om den amerikanska *Air-Land-Battle* doktrinen. Den kommer jag inte att avhandla här utan istället fokusera på den första delen i boken. I den första delen av boken är syftet att förklara begreppet manöverkrigföring så som han själv förstår det. *I set out to define - for my own satisfaction at least - what the term maneuver warfare really meant (if it meant anything at all).*⁵¹

I sin bok tackar han bland annat Lind för det intresse han har visat för boken. Linds bok, artiklar och föreläsningar har varit en inspirationskälla och är också, till del, källor i hans egen bok.

Vad är då Leonhards syn på termen manöverkrigföring? I en jämförelse mellan den tyska och sovjetiska skolan av manöverkrigföring⁵² anser han att båda har goda sidor att nyttja och båda skolorna måste förstås. Manöverkrigföringskonceptet finns i båda skolorna men på olika nivåer. Den sovjetiska har det på högsta nivån och planerar i detalj för de lägre förbanden för att uppnå ett manöverkrig. Medan den tyska skolan⁵³ stöttar sig på uppdragstaktiken och flexibiliteten. Utifrån studier i de båda skolorna samt de historiska teoretikernas verk formar Leonhard sin syn på manöverkrigföringen i tre punkter, liksom Lind gjort. De tre punkterna är *preemption*, *dislocation* och *disruption*.

1. *Preemption* betyder enligt författaren, ...*the term relates to seizing an opportunity before the enemy does.*⁵⁴

⁵⁰ Leonhard, sid ix

⁵¹ Ibid

⁵² Ibid, sid 48-58

⁵³ Den tyska skolan låter han tolkas av Lind ”*probably the best modern interpreter of the German school of maneuver*”

⁵⁴ Leonhard, sid 62

Den senaste svenska översättningen som är gjord vid FHS säger

*"Förekomma", slå eller neutralisera fienden innan striden har påbörjats.*⁵⁵

Hur skall detta uppnås? Leonhard anser att historien visar på ett vågat, okonventionellt och snabbt agerande från chefer på fältet⁵⁶. Detta är applicerbart på alla nivåer⁵⁷. Det är inte vapnen som spelar huvudrollen utan manövern. Manövern syftar inte till att nå en ny position för att därifrån med vapen bekämpa motståndaren utan rörelsen i sig själv syftar till att besegra motståndaren. ...*the most lethal and effective weapons on a tank are its tracks and engine, rather than its main gun.*⁵⁸

Om man kan uppnå *preemption* så finns det stora vinster att hämta till ett billigt pris. Detta är lättare sagt än gjort. Det är svårt att finna det rätta tillfället att förekomma. Ofta dyker det upp fort för att sedan försvinna och kanske lika plötsligt återkomma vid ett senare tillfälle. Lyckas man dock finna tillfället och utnyttja det på ett riktigt sätt så är *preemption*, ...*the strongest expression of maneuver theory.*⁵⁹

2. *Dislocation* är Leonhards andra punkt och den näst viktigaste. Även denna gäller på alla nivåer⁶⁰ och förklaras i boken som ...*the art of rendering the enemy's strength irrelevant.*⁶¹

Den senaste skrivna svenska översättningen som är gjord vid FHS säger *Styrkeförskjutning, syftande till att neutralisera fiendens styrka genom att hindra honom nå den avgörande punkten, eller ta den från honom.*⁶²

⁵⁵ Bengtsson & Mattsson, sid 15

⁵⁶ Leonhard, sid 63-64

⁵⁷ Ibid, sid 66

⁵⁸ Ibid, sid 64

⁵⁹ Ibid, sid 66

⁶⁰ Ibid, sid 67

⁶¹ Ibid, sid 66

⁶² Bengtsson & Mattsson, sid 15

Leonhard menar att det finns två distinkta metoder att uppnå detta på och delar in denna punkt i två delar, *Positional and Functional Dislocation*.⁶³ Antingen flyttar man den avgörande eller viktiga punkten för slaget eller så lurar man bort motståndarens styrkor från denna plats. Det förstnämnda kan översättas med att anfälla motståndarens bakre delar och därigenom nå framgång. Exempel på detta är till exempel Sedan 1940. De allierade trodde aldrig att Sedan skulle bli den avgörande platsen för krigets utgång. Därför var de svaga där.

Functional dislocation, eller funktionsodugliggörande, kan exemplifieras med att lura bort en luftvärnsrobot genom att fälla värmefacklor eller en infanteri-attack nattetid med mörkerstrids utrustning mot en motståndare utan den tekniska utrustningen.

3. *Disruption* är den tredje och sista punkten. Den förklarar han som *the practice of defeating the enemy by attacking his center of gravity*.⁶⁴ Med *center of gravity* menar han motståndarens achilleshäl, det vill säga hans svaga punkt. Leonhard nyttjar här liknelsen med schack spelet.⁶⁵ Att slå ut motståndarens dam, som är en stor och stark pjäs, är ofta svårt och kostsamt samtidigt som det inte med automatik ger dig segern. Att slå ut kungen, som är en svag pjäs, ger dock en direkt avgörande seger.

Den senaste skrivna svenska översättningen som är gjord vid FHS säger *Splittring, att neutralisera fienden genom att framgångsrikt attackera eller hota hans kraftcentrum*.⁶⁶

Leonhard menar också att den svaga punkten kan finnas eller skapas genom överraskning, framkallande av rädsla, dålig moral eller psykologisk krigföring. Den psykologiska faktorn spänner över hela manöverkrigskonceptet och dess ledord. Målet för all verksamhet är att slå mot viljan att slåss. *the principal*

⁶³ Leonhard, sid 67-68

⁶⁴ Ibid, sid 73

⁶⁵ Ibid, sid 20

⁶⁶ Bengtsson & Mattsson, sid 15

*target is the enemy's mind*⁶⁷. Därigenom kan en fysiskt svagare part besegra sin fysiskt starkare motståndare. Så länge som arméer består av levande varelser så kan detta uppnås.⁶⁸ Även denna punkt spänner över hela området med exempel från taktisk nivå upp till den strategiska nivån.

När det gäller uppdragstaktik så har Leonhard en mer öppen inställning till dess nytta⁶⁹. Han förordar den och anser att den skall användas oftare i övningar då den skapar ett sätt att tänka. Kommandostyrningen kommer dock att leva kvar och vara av stor nytta i vissa situationer och får därför inte glömmas bort. Båda ledningssätten är användbara i manöverkrigföringen och står inte i något motsatsförhållande till varandra.

För att kunna hantera manöverkrigföringen krävs bland annat övningar, *The only way to gain such experience is to go to the field frequently and maneuver*⁷⁰. Officerarna måste dock vara utbildade i samma "skola", manöverskolan, för att de skall kunna dra åt samma håll. Till stöd för denna skolning måste det sedan finnas en väl genomarbetad och tydlig doktrin.

2.5 Sovjetisk-Rysk manöverkrigföring, Djupanfalls teorin⁷¹

Som avslutning vill jag ge en kort bild av det sovjet-ryska manöverkrigs-konceptet. Många uppfattar att deras ledningsfilosofi är den motsatta till manöverkrigskonceptets tankar. Så är dock inte fallet utan kanske tvärtom. När väst, i synnerhet Tyskland, började utveckla sina manöverkrigstankar så skedde samma utveckling i Sovjet. Erfarenheterna från andra världskriget och det ryska inbördeskriget var grogrunden till deras tankar.

Under 20- och 30-talet växte de nya idéerna runt manöverkrigföring fram. Dessa var sedan aktuella under hela kalla kriget⁷² och till stor del även idag. I mångt och mycket var de lika de tyska idéerna men det fanns en del avgörande

⁶⁷ Leonhard, sid 80

⁶⁸ Ibid, sid 74-76,80

⁶⁹ Ibid, sid 117-118

⁷⁰ Ibid, sid 244

⁷¹ Deep operatin theory

⁷² Naveh, sid167

skillnader. Synen på uppdragstaktik skiljde sig åt *ryssarna har inte uppdrags-taktiken som bärande idé*⁷³. Dessutom ansåg Sovjet att utnötningskrigföringen skulle samordnas med manöverkrigföringen. Dessa begrepp var inte motpoler till varandra utan två olika komponenter att nyttja i manöverkrigskonceptet. Vid det frontala angreppet var utnötningskriget centralt och syftade till att nöta ned motståndarens styrkor så mycket att den manövrerande styrkan kunde anfälla igenom den öppning som skapats eller hittats. Manöverkriget blev nästa fas då genombrotts styrkan fullföljde in på djupet⁷⁴. Syftet med denna rörelse var att skapa en ledningschock för motståndaren.

Några nyckelord i denna teori är synkronisering och synergi. Genom att synkronisera rörelserna, frontanfall, luftlandsättningar och genombrottsstyrkor så uppnåddes en större effekt⁷⁵. Genom de olika styrkornas sammansättning optimerade man också effekten. Det är genom allt detta som synergieffekten uppstår⁷⁶. Detta ställer vissa krav på ledningen. Den sovjetiska synen beskrivs bäst med följande citat, *the complete orchestrated harmony, directed by the conductor's interpretation to the composer's written work*⁷⁷. Den sovjetiska synen på ledning är att uppdragstaktiken inte skall nyttjas på lägre nivåer⁷⁸. Leonhard⁷⁹ skriver att under divisions nivå anses cheferna ha brist på initiativförmåga medan de över divisionsnivå anses vara mycket initiativrika. *Djupanfalls teorin* anser att striden skall planeras mycket noggrant. Med vetenskapliga riktvärden, rätt organisation och goda förberedelser skapas förutsättningarna för framgångarna. De svaga punkterna skall skapas inte hittas och utnyttjas under slagets gång. De lägre cheferna skall sedan följa denna plan för att minimera friktionerna. Här har de också en mycket klar koppling mellan de strategiska målen och de operativa målen⁸⁰.

⁷³ Lars Ulfving, intervju

⁷⁴ Naveh, sid 22-23

⁷⁵ Orenstein, sid 154

⁷⁶ Naveh, sid 190, 216, 222

⁷⁷ Ibid, sid 223

⁷⁸ Operativ teori O:2, sid 14

⁷⁹ Leonhard, sid 54

⁸⁰ Operativ teorier O2, sid 14

Den sovjetiska teorin hade också sin grund i den stora armén *The deep operation is, above all, an operation of an enormous mass of tanks artillery, and aviation*⁸¹. Den byggde på att utnyttja den stora massa av trupp, som de förfogade över, på ett effektivt sätt. För att klara detta skapades en gemensam nomenklatur och en teori⁸².

2.6 Sammanfattning och modellkonstruktion

Vad har då dessa författare gemensamt? De har alla hämtat sina kunskaper från militärhistorien, andra militärteoretiker och kopplat detta till erfarenheter i sin egen militära organisationen. Källförteckningen för de västliga författarna är snarlik och Lind står modell för både Rekkedal och Leonhard. Med detta som grund så hamnar de rätt så lika i sina slutsatser. Det som skiljer dem åt är de nyckelord eller ledord som de väljer att symbolisera manöverkriget med samt på vilka nivåer och med vilken ledningsmetod manöverkriget skall genomföras.

Genom att placera författarna i ett par modeller kommer jag att åskådliggöra deras ståndpunkt i manöverkrigskonceptet, det vill säga vad de anser vara de viktiga komponenterna för att uppnå detta.

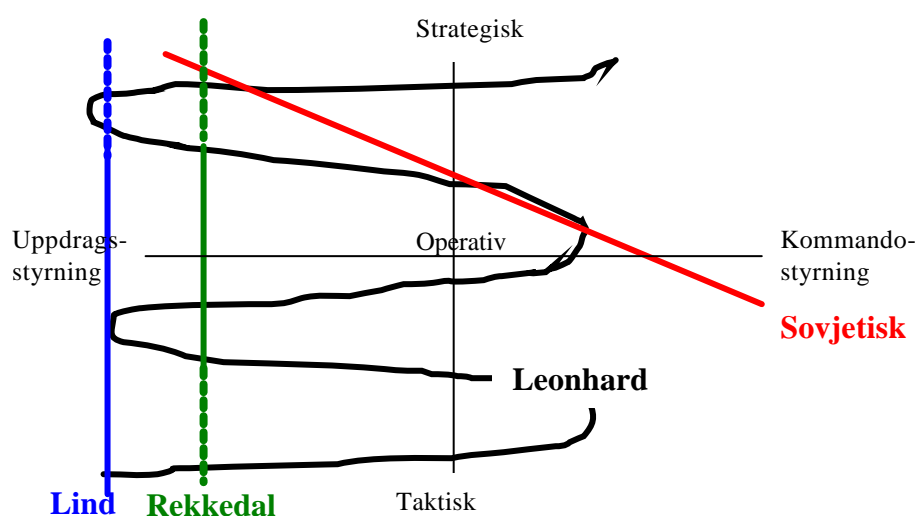
I figur 1. vill jag visa skillnaderna mellan författarna i synen på vilken nivå som manöverkrigföringen skall drivas samt skillnader i ledningsmetodik, synen på nyttjandet av uppdragsstyrning eller kommandostyrning.

I tabell 1. har jag sedan nedtecknat de centrala begrepp som författarna / doktriner använt sig av för att beskriva hur manöverkrigföring skall uppnås.

⁸¹ Orenstein, sid 88

⁸² Naveh, sid 238

Fig. 1 Manöverkrigets nivåer och ledningsmetoder

I figur 1. kan man se att Lind är den mest utpräglade förespråkaren för uppdragsstyrning. Rekkedal ser möjligheten att i en inledningsfas kunna nyttja kommandostyrningen men sedan är det uppdragsstyrningen som är centralt. Leonhard förespråkar uppdragsstyrningen men anser att kommandostyrningen har en roll att spela. Han är inte lika kategorisk vad det gäller nyttjandet av uppdragsstyrning för manöverkrigföringens genomförande. Den sovjetiska doktrinen talar om kommandostyrning på taktisk nivå och tidigast på den operativa nivån kan uppdragstaktiken genomföras.

När det gäller nivåerna så skiljer de sig åt också. En stor anledning till det, tror jag, kan vara anpassningen av manöverkrigskonceptet till respektive lands försvarsmakt. Lind beskriver manöverkrigskonceptet utifrån en taktisk-operativ nivå som även kan nyttjas på den strategiska.

Rekkedal talar endast om en operativ nivå men ser möjligheterna att nyttja den på andra nivåer. Han säger att det viktiga är att förstå inte att begränsa manöverkrigföringen till en specifik nivå.

Leonhard är flexibel även på nivåerna och anser att manöverkrigskonceptet är giltigt på alla nivåer.

Den gamla sovjetiska synen är att det är endast på den operativa nivån och uppåt som manöverkrigskonceptet skall verka.

Tabell 1. Nyckelord för respektive teori

Författare	Lind	Rekkedal	Leonhard	Sovjet
Övergripande begrepp	<i>OODA-loopen</i> <i>beslutscykeln</i>	<i>OODA-loopen</i> <i>Beslutscykeln</i>	Hjärnornas kamp Viljan att kämpa	<i>Udar</i> = Systemchock för ledningen
Nyckelord	<i>Mission order</i> <i>Schwerpunkt</i> <i>Surface and gaps</i>	<i>Opdragsordres</i> <i>Tyngdepunkt</i> <i>Surface and gaps</i>	<i>Preemption</i> <i>Dislocation</i> <i>Disruption</i>	Synkronisering Synergi

I denna tabell ser man att varje författare har tagit en klar och tydlig ställning till vilka centrala begrepp som kännetecknar manöverkrigsföringen. Det övergripande syftet skiljer sig inte mycket åt mellan dem. Det är endast en språklig skillnad då alla fokuserar mot motståndarens ledning.

De västorienterade källorna skiljer sig inte så mycket åt vad det gäller nyckelord. Den sovjetiska synen är dock lite annorlunda utformad. Begreppen är också kopplade till respektive lands språkbruk. Dessa centrala begrepp är tänkt att göra det lättare att förstå vad manöverkrigsföringen handlar om och hur det skall uppnås.

3. Metod

3.1 Inledning

Avsikten med detta kapitel är att beskriva hur jag har gått tillväga⁸³ för att få svar på mina forskningsfrågor. Jag kommer att beskriva de metoder jag nyttjat och på vilket sätt jag nyttjat dem i arbetets gång. Jag beskriver här också vilken datainsamlingsteknik jag använt mig av. Validitets- och reliabilitetsprövningen samt etiska överväganden kommer också att redovisas i detta kapitel.

3.2 Forskningsmetod

Det finns i huvudsak två sätt att närma sig mina forskningsfrågor. Det kan göras genom den deduktiva metoden alternativt den induktiva metoden. Den deduktiva metoden startar med generella principer i en helhet. Helheten analyseras sedan för att generera fakta. Den induktiva metoden kräver istället att jag samlar in detaljerad fakta vilken sedan analyseras i syfte att finna ut en helhet.

I min forskning har jag valt att nyttjat den induktiva metoden⁸⁴ som huvudmetod. *Den induktiva metoden är baserad på tanken att...forskaren gör en rad enskilda observationer och drar egna slutsatser (generaliseringar) från dem*⁸⁵. Mina enskilda observationer har varit mina intervjuer, studier av reglementen och doktrinhandlingar samt litteraturstudier.

Inledningsvis har jag, med hjälp av internationell litteratur, valt att beskriva olika synsätt på manöverkrigskonceptet. Detta har jag sedan sammanställt i en modell. Syftet är att lättare kunna tydliggöra den svenska tolkningen av manöverkrigskonceptet.

Därefter har litteratur- och doktrinstudierna samt intervjuerna tagit fram kvalitativ data. I detta arbete har jag försökt att finna Försvarmaktens tolkning av manöverkrigskonceptet. Här har skillnaderna mellan olika källor också blivit

⁸³ Detta beskrivs också med hjälp av en bild i bilaga 1.

⁸⁴ Andersson, sid 34, 98-102

⁸⁵ Ibid, sid 34

tydliga vilket lett till slutsatser angående implementeringsgraden av manöverkrigskonceptet.

Sedan har jag tagit forskarfråga för forskarfråga och ställt bakgrunden mot resultatet i en kvalitativt jämförande analys. Här har jag också fört in mina egna slutsatser. De områden och frågeställningar som jag anser behöver en fördjupad forskning har jag efterhand nedtecknat i kapitel 7.

3.3 Datainsamlingsmetoder

Här valde jag mellan den kvalitativa och kvantitativa metoden. *De kvalitativa metodernas främsta förtjänst är att de till sin natur är teoretiska. De syftar, som Daun (1980) framhåller, till att bringa ordning i det till synes kaotiska och svårbegripliga*⁸⁶

Detta tycker jag stämmer väl in på mitt forskningsområde. Det är svårt att skapa fasta mätbara objekt inom det område jag valt att fokusera, vilket gynnar den kvalitativa metoden.

Datainsamlingen har genomförts i form av 5 intervjuer och studier av reglementen och doktrinhandlingar.

3.4 Litteratur- och intervjustudier

Litteraturstudierna bestod av både svenska och utländska doktriner, reglementen och militärteoretiska studier. Först så studerade jag den utländska litteraturen för att finna olika tolkningar av manöverkrigskonceptet. Nyckelord, metoder och nivåer för manöverkrigföring var de centrala bitarna jag lyfte fram ur dessa studier. Syftet var att skapa en bred bas för att sedan kunna jämföra dessa med fakta som jag fått från litteratur- och intervjustudierna om det svenska manöverkrigskonceptet.

Intervjuerna genomfördes efter att litteraturen studerats. Detta för att kunna ställa mer konkreta frågor. Intervjuerna var standardiserade och halv strukturerade.

⁸⁶ Starrin, sid 13

rade⁸⁷. Här bildade mina forskningsfrågor⁸⁸ en utgångspunkt för de intervjufrågor som ställdes. Tre av intervjuerna skedde genom besök till de intervjuade och två intervjuer skedde över telefon. Vid samtliga tillfällen var de intervjuade förvarnade om ämnet och min inriktning på intervjun. Intervjuerna tog 40-60 min och bandades. Vid ett intervjutillfälle togs enbart anteckningar. Efter det att intervjuerna genomförts skrevs en sammanfattning ut på de viktigaste data som söktes.

3.5 Urval

Den litteratur som nyttjats för att skapa en bakgrund har till stora delar redan används på FHS både som studielitteratur och vid mindre forskning⁸⁹. Då FHS också fått i uppgift att skriva den militärteoretiska delen till nya AR2 så anser jag litteraturvalet vara relevant som jämförelsegrund mot det svenska manöverkrigskonceptet. Andra anledningar till valet av litteratur är att författarna representerar både den militära och den civila världen. De är också från olika länder med skiftande ålder.

De svenska reglementshandlingarna har valts med hänsyn till att de representerar de viktigaste och mest grundläggande handlingarna vid utbildning i väpnad strid inom Försvarsmakten. De är också framtagna på olika platser inom Försvarsmakten, vid Arméns Taktiska Kommando och Markstridsskola Syd.

Doktrinhandlingarna har valts med motivet att kunna ge en övergripande syn på stridens förande.

Vid urvalet av intervjupersoner har strävan varit att välja de mest lämpade.

Valet av dessa har framkommit genom att minst två källor angivit dem som lämpliga. I vissa fall har intresset eller den fysiska omöjligheten gjort att jag fått nöja mig med den näst bästa personen. Alla personer har dock haft en central roll i de olika projektgrupperna.

⁸⁷ Andersson, sid 86 (tabell)

⁸⁸ Se bilaga 2

⁸⁹ Den användes bland annat i en mindre forskning runt ämnet manöverkrigföring. Resultatet presenteras av Bengtsson & Mattsson (2000) som också ingår i min källhänvisning.

3.6 Validitet

För att uppnå syftet med min uppsats har jag låtit ställa fyra forskarfrågor. Frågorna har justerats under forskningens gång och diskuterats med min handledare. De har sedan varit centrala vid mina intervjuer.

När jag skrivit resultatdelen gav jag varje intervjuperson möjligheten att lämna synpunkter på den del de medverkat i. Detta i syfte att säkerställa den interna validiteten. På så sätt fick jag en kontroll på att jag inte missförstått dem samtidigt som de fick en möjlighet att korrigera sig själva. Alla intervjupersonerna har även fått yttra sig över uppsatsen som helhet.

Tiden har inte medgivit att sätta samman en kontrollgrupp för att säkerställa även den externa validiteten.

3.7 Reliabilitet

Tillförlitligheten och användbarheten av måttenheten är svår att fastställa eftersom jag har använt mig av en standardiserad och halvstrukturerad intervjueteknik. Det kan till exempel vara svårt att upprepa denna undersökning med identiska förhållanden. Tidsfaktorn talar också mot detta då tiden ofta påverkar individer och deras minne. Detta gör att svaren kan bli annorlunda om ett år i förhållande till idag.

Måttenheten håller heller inte samma exakthet som centimeter och kilon men är för denna undersökning fullt tillräcklig.

3.8 Etiska överväganden

Här har jag stöttat mig mot Vetenskapsrådets etikregler som finns på nätet⁹⁰. Varje uppgiftslämnare har tillsänts de delar som han medverkat i och då haft möjligheten att erinra mot det skrivna. Vid intervjuerna har en del intervjupersoner sagt saker som de inte vill att jag skall citera. Dessa har dock varit mycket intressanta för uppsatsen. Jag har då valt att ta med den informationen

⁹⁰ <http://www.hsfr.se/Kultur%20och%20samhalle/etikregler.htm>, (2001-03-14)

under min diskussion och kallar den information från en av intervjupersonerna. Jag är medveten om att sådana inlägg inte har samma tyngd som den källhänvisade informationen. Den förstärker dock de slutsatser som jag har dragit av det tidigare materialet.

4. Empiri

Här kommer jag att presentera mina resultat vilka framkommit genom studier av doktrinhandlingar, reglementen samt intervjuer.

4.1 Reglementsstudier

Jag har valt ut AR2 från 1995 samt *BrigR A Bat* med dess bilagor 1,3 och 7. De är valda för att de har ett fokus mot strid och ledning av strid med mekaniserade förband. Jag har studerat dem med forskarfrågorna som stöd. Som stöd i tolkningarna av reglementena har jag intervjuat personer som fanns med i projektgrupperna vid framtagandet av dem.

4.1.1 AR2 1995

Avsikten med detta kapitel är att granska AR2 1995. Efter att ha studerat reglementet har jag också intervjuat Östen Kvarnlöf. Kvarnlöf satt med i den projektgrupp som var med om att utarbeta den nya AR2.

Grunden till att en ny AR2 utarbetades var att det under slutet av 80-talet och början på 90-talet hade skrivits ett antal artiklar ibland annat *Arme Nytt* och debatterats inom officerskåren om att vårt taktiska uppträdande var föråldrat. Med ingångsvärdet att skapa en ny och manöverkrigsinriktad AR2 sattes arbetet igång. Begreppet manöverkrigföring finns dock inte nedskrivet någonstans i reglementet.

Gamla AR2 (1982) ansågs vara defensiv och fyrkantig. Därför kastades den helt och inga idéer hämtades där. Istället var det nytänkande som gällde med offensiv anda och manövrerandet som bas. Detta märks direkt i AR2 där anfallskapet är större än de övriga stridssättens kapitel tillsammans. Arbetsgruppen gjorde inga militärteoretiska studier utan grundade sitt arbete på erfarenhet som fanns i gruppen och inom officerskåren.

I AR2 belyses de nya manöverkrigstankarna genom att man trycker på orden agera, tempo och rörelse. *Tempot i rörelsen är avgörande för stridens utgång*⁹¹.

⁹¹ Försvarsmakten AR 2, sid 40

Genom att *AGERA genom att TA OCH BIBEHÅLLA INITIATIVET*⁹² skapas ett högt stridstempo som gör det möjligt att påtvinga motståndaren vår vilja. Lyckas vi med det så ökar också chansen till att vi kan bryta motståndarens vilja till fortsatt kamp. *Endast med ELD och RÖRELSE kan ett avgörande nås*⁹³. Tempot och rörelsen skall riktas mot motståndarens svaga delar och gärna föras in på djupet av hans gruppering för att erhålla den bästa effekten.

Kvarnlöf trycker också på att tempo och manöver är centrala begrepp i manöverkrigskonceptet. Han sträcker sig till och med så långt att han säger att manövern i sig är ett vapen. Tempo och manöver gör det möjligt att snabbt om-disponera sina styrkor. När man funnit motståndarens svaga punkt skall man då snabbt sätta in förbanden med kraft mot den platsen. Motsatsen till manöverkrigskonceptet var skydd. Skydd innebär, enligt Kvarnlöf, ett statiskt beteende vilket man ville undvika med de nya tankarna. *AR2* skriver att *I avgörande situationer måste kravet på verkan sättas före kravet på skydd*⁹⁴.

Att leda i denna tempofyllda manöverkrigsmiljö ställer höga krav på cheferna. I *AR2*, kap5 ledning, säger man att *Ledningen skall utövas så att cheferna påtvingar motståndaren sin vilja. Uppdragstaktiken utgör grunden för vår ledning*⁹⁵. Detta ställer bland annat krav på hög utbildningsståndpunkt och acceptans för att underställda fattar beslut som inte går i linje med vad chefen hade tänkt sig.

Kvarnlöf delar den åsikten men anser att det finns stora brister i officerskåren, framför allt vad det gäller utbildningsståndpunkt. Det syns både inom utbildningssidan på våra skolor, där många lärare har erfarenhetsbrister i de ämnen de undervisar i, samt på vårt uppträdande vid stora övningar. En anledning till detta anser Kvarnlöf är att det är för få övningar idag och när det övas är det i

⁹² Försvarsmakten AR 2, 37

⁹³ Ibid, 38

⁹⁴ Ibid, 62

⁹⁵ Ibid, 76

huvudsak elever, under utbildning och utan rutin, som besätter ledningsplatserna. Det är då mycket lätt till att stridsmomenten övergår i utnöttningsstrid.

I AR2 trycker man vidare på vikten av tempot även i ledningssituationen. Förutseende, förberedande order, order efter hand och vikten av att våga fatta beslut är av stor betydelse. Man till och med skriver att det är bättre att fatta ett snabbt beslut på dåligt underlag än att bli obeslutsam och tappa tempot. För att klara detta kan man välja, inom uppdragstaktiken, att uppdragsstyra eller kommandostyra. AR2 tydliggör inte denna spännvidd inom uppdragstaktiken. Den beskrivning som jag kan utläsa av texten talar för uppdragsstyrning. Då AR2 vänder sig mot nivån brigad och uppåt så är det rimligt. Detta förstärks också av min intervju med Kvarnlöf. I projektgruppens arbete kom man fram till att mekaniserade förband upp till brigad storlek främst leddes med kommandostyrning. Inom infanteriet ansåg man dock att uppdragsstyrningen kunde ske vid lägre förband. Då Armén skulle mekaniseras så blev det projektgruppens syn som överfördes till AR2.

4.1.2 BrigR A Bat 1998

Avsikten med detta kapitel är att granska reglementet *BrigR A Bat*. Efter att ha studerat reglementet så har jag också intervjuat Mj Dan Fransson som satt med i den projektgrupp som tog fram *BrigR A Bat*. Enligt Fransson kom man på slutet av 80-talet fram till att det gick för långsamt för pansartrupperna och ett arbete igångsattes för att höja tempot i striden. Skapandet av *BrigR A Bat* var ett led i detta. Med bland annat den nyutgivna AR2 1995⁹⁶, med nyckelmeningen *agera genom att ta och bibehålla initiativet*⁹⁷, som grund skapades *BrigR A Bat*. Enligt Fransson gjordes inga studier av utländska doktriner och reglementen eller inom det militärteoretiska området, annat än det som eventuellt skedde via eget intresse från enskilda officerare i projektgruppen. Studier av övningar och erfarenheter från dessa vägde istället tungt samt den erfarenhet som fanns hos officerskåren. Målet var att skapa en mera tempofylld armé med

⁹⁶ Detta är ett manöverkrigsreglemente enl. informanten. Enligt min mening det första brigad reglementet med manöverkrigföringen som huvudbudskap.

⁹⁷ Försvarsmakten AR2, sid 8

ett manöverkrigskoncept. Begreppet manöverkrigföring omnämns dock ingens i reglementet.

BrigR A Bat är en samling av sju små häften i en pärm. Häfte 1-6 är en form av funktionshäften som är allmängiltiga och därför applicerbara på andra typförband. Häfte 7 är typförbandsinriktat och gäller bara den förbandstyp som avhandlas. De häften som är centrala för denna uppsats är häfte 1 grunder, häfte 3 ledning och häfte 7 som rör striden med typförbandet.

Att anfallsstriden hamnat i fokus råder ingen tvekan. Texten i häfte 7 är upplagd efter stridssätten. Av bokens 95 sidor så är 55 sidor avsatta för att beskriva anfallsstriden, kap 8. Försvarsstriden, kap 9, får ca 14 sidor och fördröjningsstriden, kap 10, ca 8 sidor. Direkt trycker man i kap 8 på att *Endast genom anfall kan avgörande nås*⁹⁸. Det trycks på betydelsen av anfallsstrid. *Varje lämpligt tillfälle till anfall skall utnyttjas för att slå fienden eller tillfoga honom förluster*⁹⁹.

Häfte 1 Grunder har samma offensiva inriktning. Det inleder med att stridskrafterna skall utnyttjas med rörlighet och snabbhet samt utnyttja luckor och svagheter hos fienden¹⁰⁰. De viktigaste nyckelorden, dessa är markerade med fet text i häftet, för att lyckas med anfallsstriden är eld och rörelse¹⁰¹ samt agera¹⁰². Andra viktiga ord som går att utläsa ur texten är högt tempo och överraskning.

Begreppen rörelse, tempo och agera trycker även Fransson på under intervjun. Han poängterar särskilt rörelsen vilket han anser vara manöverkrigföringens kärna och det som gör det möjligt att agera och ta initiativ. Motsatsen anser han vara fästningskriget eller ett statiskt krig, där man låter motståndaren komma till sig istället för tvärtom. Den defensiva och statiska hållningen ville man

⁹⁸ Försvarsmakten BrigR A Mekbat, sid 24

⁹⁹ Ibid,

¹⁰⁰ Ibid, Häfte 1 Grunder, sid 6

¹⁰¹ Ibid,

¹⁰² Ibid, 33

komma bort ifrån genom att bland annat göra begreppet *agera genom att ta och bibehålla initiativet*¹⁰³, från AR2, till en nyckelmening även i detta reglemente.

För att få ett manöverkrigskoncept att skall fungera så krävs det en väl fungerande ledningsmetod. I häfte 3 Ledning behandlas detta ingående. Här slås det fast att uppdragstaktik är den övergripande ledningsmetodiken. Inom ramen för denna kan två ledningsmetoder nyttjas, uppdragsstyrning och kommandostyrning. Kommandostyrning *används främst vid stridsfordonsförband och förband lägre än bataljon, Kommandostyrning innebär begränsningar i handlingsfrihet och används främst vid stridsledning under snäva tidsförhållanden*¹⁰⁴. I reglementet slås också fast att kommandostyrning inte står i något motsatsförhållande till uppdragsstyrning.

Detta trycker även Fransson på då detta har varit en källa till missförstånd. Han vill inte att de skall uppfattas som motsatsord utan som två delar i ledningsmetoden uppdragstaktik.

I reglementet exemplifieras ledningsmetodiken vid ett normalanfall, det vill säga ett anfall mot en motståndare med högt stridsvärde¹⁰⁵. När en fiende med högt stridsvärde skall anfallas så planerar bataljonschefen anfallet och samordnar noggrant stridsvagns- och mekskytte kompaniernas framryckning med direkt och indirekt eld. Anfallsmål planeras i flera steg in på djupet av motståndarens gruppering. Anfallsstriden präglas här av ett stort behov av samordning, genom kommandostyrning, för att det inte skall leda till egna förluster. Uppdragsstyrningen på denna nivå är inte så ofta förekommande.

Att uppdragstaktiken är ett centralt begrepp inom manöverkrigskonceptet håller Fransson med om. Enligt Fransson är dock en mekaniserad bataljon oftast kommandostyrd. Ju högre upp i organisationen man sedan kommer desto mer uppdragsstyrning blir det. Han anser även att det är först på brigad och divi-

¹⁰³ Försvarsmakten BrigR A Bat Häfte 1 Grunder, sid 14

¹⁰⁴ Ibid, Häfte 3 Ledning, sid 6

¹⁰⁵ Exempel på högt stridsvärde är en mekaniserad motståndare. Lågt stridsvärde är t.ex en nyss ll motståndare.

sionsnivå som ett mekaniserat förband har riktig uppdragsstyrning. Det är också först på den nivån och framför allt på den operativa nivån som manöverkrigföringen börjar verka fullt ut. Fransson tror dock att manöverkrigföringen kan existera på alla nivåer. Reglementet, som rör bataljonsnivån, fortsätter dock inte resonemanget om de högre nivåerna.

BrigR A Bat trycker även på vikten av att syftet med striden klarläggs och vad som skall ha uppnåtts då striden är över. Detta skall vara så pass tydligt för de underställda att de kan agera på egen hand om oförutsedda händelser inträffar under stridens lopp. Detta oavsett kommandostyrning eller uppdragsstyrning.

4.2 Doktrinhandlingar

4.2.1 Försvarsmaktsidé och målbild

I *Försvarsmaktsidé och målbild* (FMI)¹⁰⁶ beskriver man bland annat målbilden för utformningen av Försvarsmakten fram till 2010. Jag refererar här till några kap som har koppling till stridens genomförande.

Under kap 5 beskrivs de framtida konfliktalternativen. Där talar man bland annat om *Strid mellan teknologiskt välutvecklade stater*¹⁰⁷. Den beskrivs som en *viljornas kamp* där det gäller att komma innanför motståndarens beslutscykel. Ett krig som präglas av högt tempo och en hög teknologisk nivå. Denna konflikttyp anses dock mindre trolig. Här nämner man ordet manöverkrig för första gången utan att beskriva dess innebörd. *Hela operationsområdet – torde utnyttjas för manöverkrig och snabba omdisponeringar*¹⁰⁸. Nyckelord för denna typ av konflikt är tempo, förmåga till kraftsamling och förmåga till dolt uppträdande på grund av den ökade bekämpningsrisken från långräckviddiga vapensystem.

I kap 11.3 *Stridskrafternas utveckling och utnyttjande*¹⁰⁹ repeteras manöverkrigsmeningen. Det sker inget förtydligande till ordet här heller. Här trycker

¹⁰⁶ FMI 2020 Rapport 4

¹⁰⁷ Högkvarterets Strategiavdelning, FMI 2020, sid 63

¹⁰⁸ Ibid, sid 65

¹⁰⁹ Ibid, sid 111

man på orden ledning och ledningskrigföring. Ledningen skall ske inom ramen för uppdragstaktik och där *kunna tillämpa såväl uppdragsstyrning som kommandostyrning*¹¹⁰. Gränsen mellan de olika ledningsnivåerna¹¹¹ kommer också att bli mera otydliga.

I kap 14 skriver man om målbilden för framtiden. Ordet manöverkrigföring nämns inte och några nyckelord har jag inte heller lyckats identifiera.

Längst bak i boken, kap 15, har man en begreppsförklaring över ca 50 centrala begrepp. I denna begreppsförklaring finns inte ordet manöverkrigföring med.

4.2.2 Försvarsmaktens Grundsyn Ledning

Avsikten med detta kapitel är att granska handlingen *Försvarsmaktens Grundsyn Ledning* (FGL). Efter att ha studerat handlingen så har jag också intervjuat Krister Pallin och hans medhjälpare Markus Anderson. De sitter med i den projektgrupp på HKV/STRA som jobbar med ledningsfrågor och har tagit fram denna handling. Detta är en förhandsutgåva¹¹² som utgör en del av doktrinutvecklingen inom Försvarsmakten. Den gäller för alla nivåer och talar klart och tydligt om att det är manöverkrigföring som gäller. *Det militära försvarets agerande skall präglas av manövertänkande*¹¹³.

De har dock valt att inte använda sig av ordet manöverkrigföring utan har valt att kalla det manövertänkande istället. Vad är då skillnaden mellan ordet manövertänkande och manöverkrigföring? Pallin besvarar det med att i princip skiljer de båda begreppen sig inte åt. Manövertänkande är mera ett ”mjukare” och allsidigare ord, jämför krigsmakten och Försvarsmakten. Det passar bättre in på Försvarsmaktens framtida uppgiftsställning där uppgifterna rör sig från kris – PSO – krig.

¹¹⁰ Högkvarterets Strategiavdelning, FMI 2020, sid 112

¹¹¹ Strategisk-operativ-taktisk

¹¹² Utkom 2001-01-24, den officiella kommer att ges ut under april. I den kommer inga ändringar att vara gjorda angående manövertänkandet.

¹¹³ FGL sid 5

Försvarets Grundsyn Ledning förklarar vad som menas med begreppet manövertänkande. Tanken är att motståndaren skall kunna besegras utan att hans huvudstridskrafter slås. Detta skall ske genom att hans svagheter systematiskt utnyttjas. Avgörandet uppnås genom att lamslå hans vilja och förmåga till kamp snarare än att förstöra hans resurser. En viktig förmåga i detta är att behärska ledningskrigföringen. Genom att tidigt ta initiativet och slå mot motståndarens ledningsförmåga samtidigt som den egna skyddas skapas ett ledningsöverläge. Detta medför att vi kommer innanför motståndarens beslutscykel.

Pallins projektgrupp förtydligar att begreppet skall ses som ett tänkesätt. Det skall sedan kopplas till ledningssituationen. Här väljer Pallin en sovjetisk jämförelse. Tanken är att *hela motståndarens "system", t ex stridskrafter skall försättas i chock, t ex genom att slå mot ledning så att samordningen upphör och systemet upplöses*¹¹⁴. Hur man uppnår systemchocken är ointressant. Alla medel och metoder som leder till systemchocken skall nyttjas, varje situation kommer att ge sina unika behov. De anser dock att manövertänkandet oftare kan leda till att motståndaren utsätts för denna systemchock.

Försvarets Grundsyn Ledning ger en mycket tydlig bild av manövertänkandet. Det ställer stora krav på initiativförmåga vilket i sin tur ställer krav på ett decentraliserat ledarskap, uppdragstaktik. *Det militära försvarets ledningsmetod är uppdragstaktik*¹¹⁵, vilket är en förutsättning för att manövertänkandet skall fungera och det gäller alla ledningsnivåer. *Inom ramen för uppdragstaktik kan temporärt detaljerad styrning behöva tillämpas*¹¹⁶. Detta anses mest förekomma på stridsteknisk och taktisk¹¹⁷ nivå. Ett situationsanpassat ledarskap måste dock finnas då varje situation har sina krav och därför är inte nivåerna viktiga utan situationen.

¹¹⁴ citat intervju med Pallin, det ryska begreppet för detta är *udar = chock, stöt eller slag* och kommer från *"djupanfälls"* teorin

¹¹⁵ Högkvarterets Strategiavdelning, FGL sid 3

¹¹⁶ Ibid, sid 15

¹¹⁷ Division och lägre förband

Utnötningskrigskonceptet är ibland att föredra och måste därför också behärskas. Projektgruppen menar att viss utnötning ingår i all krigföring. De anser att utnötningskrigföring är ett begrepp som skiljer sig mycket från manöverkrigföringsbegreppet men är därför inte ett motsatsord. Båda begreppen har en roll i det svenska manövertänkandet.

Det som skapat dessa slutsatser för projektgruppen är de militärteoretiska studier som genomförts. Här har bland annat det sovjetiska manöverkrigskonceptet¹¹⁸ från 20- och 30-talet studerats. De anser att det har stora likheter med den metod vi själva nu håller på att skapa.

Implementeringen av detta skall, enligt *Försvarets Grundsyn Ledning*, ske genom att ledningsfilosofin är densamma i fred – kris – krig. Det innebär också att verksamhetsledningen skall bygga på samma ledningsfilosofi som är tänkt att nyttjas i krig. Genom ett dagligdags bruk av denna ledningsfilosofi läggs en grund. Utöver detta måste kompetensen utökas genom övningar. Man återkommer flera gånger till vikten av övningar och bibehållen kompetens. *Ansvar för övning av personal åvilar varje chef*¹¹⁹. Genom övningar som utvärderas fås sedan kunskap och erfarenhet som leder till utveckling av ledningsmetoderna.

Pallin anser att idag är manövertänkandet inte implementerat i Försvaretsmakten. Man kan däremot notera att inslag av manöverkrigföring / manövertänkande inom delar av FM. Begreppet manövertänkande är inte förankrat och väl definierat. För att detta skall lyckas så anser han att det behövs en doktrin. Den utvecklas genom övningar, som ger erfarenheter, och debatter. Det krävs också en anpassning mot den snabba teknikutveckling som idag sker. För att ytterligare skapa förståelse för begreppet manövertänkande så behövs det ett ökat utbildningsinslag av militärteori.

¹¹⁸ Bl.a. studier av Tuchachevsky och det sovjetiska 20-30-talet.

¹¹⁹ Högkvarterets Strategiavdelning, FGL, sid 14

4.3 Intervjuer

4.3.1 Intervjuperson kopplad till kommande AR2

Avsikten med detta kapitel är att se lite in i framtiden. Den nya AR2 kommer att komma ut före våren 2004. Kapitlet ger därför bara en liten antydning om vart åt de framtida reglementsstudierna leder.

Intervjupersonen, Jaak Kallak, sitter med i den grupp som skall skapa nya AR2. Han anser att *manövertänkandet*¹²⁰ skall vara den metod som vi bygger framtiden på. AR2 1995 är ett bra reglemente men det är inte integrerat med de andra vapenslagen eller den internationella miljö som vi mer och mer kommer att verka i. Det är dock ett manöverkrigsreglemente.

Det nya reglementet skall bli ett utfall av militärstrategisk doktrin, doktrinära studier, militärteoretiska studier och ett samarbete mellan vapenslagen där en ensning av manövertänkandet skall ske. Det centrala begreppet för alla vapenslagen kommer föreslås att bli manövertänkande, inte manöverkrigföring. Han anser att det redan idag finns ett stort inslag av manövertänkande inom Armén. Det finns dock inte en enad tolkning av metoden eller begreppet manövertänkande.

Vid beskrivningen av begreppet manövertänkandet nämns begrepp som tempo, initiativ, rörlighet, kraftsamling och indirekt metod som riktas mot motståndarens svaghet. I ett utkast till doktrinutveckling kan man läsa att *manövertänkandets viktigaste principer är initiativ, rörlighet, tempo och kraftsamling*¹²¹. Kallak trycker även extra hårt på begreppen flexibilitet och handlingsfrihet. Dessa begrepp behöver en ledningsfilosofi som bygger på uppdragstaktik. Något motsatsord till manövertänkandet anser han inte finns. Utnötningskriget är ett begrepp på en annan form av krigföring som vi också måste behärska och ibland nyttja, men det är inget motsatsförhållande till manövertänkandet.

¹²⁰ Även han, liksom informanten från FHS, använder begreppet manövertänkande med samma motiv.

¹²¹ Utkast doktrinutveckling (2001-02-15), sid 4

För att manövertänkandet skall kunna implementeras och utvecklas så krävs en doktrin, övningar för att få erfarenhet och en militärteoretisk skolning. I nya AR2 kommer det att finnas en särskild del som fokuserar på militärteorin, skriven av FHS. Militärteorin kommer att ge förståelse för begreppet manövertänkande och en erfarenhetsbank att plocka idéer ifrån. Den erfarenhetsbanken måste fyllas på med egna erfarenheter från övningar. Övandet är mycket viktigt och dagens övningar lever inte upp till den nivå som är önskvärd.

Integreringen av den nya AR2 måste vara en levande process. Den processen har redan påbörjats, bland annat genom debatter, en egen hemsida och försök på övningar. Detta kommer dock att ta sin tid och den riktigt kraftfulla implementeringen kommer inte att ske förrän nya AR2 kommer ut våren 2004.

4.3.4 Intervjuperson kopplad till utbildning vid FHS

Övlt Jan Pålsson har i detta kapitel fått svara för FHS syn på manöverkrigskonceptet. Han tjänstgör på den operativa institutionen och sysslar dagligdags med dessa frågor.

När det gäller begreppet manöverkrigföring vill han hellre använda ordet manövertänkande, det är mera fråga om ett tänkesätt. Det är frågan om en gammal krigskonst där fokus ligger på att slå mot motståndarens vilja snarare än att verka mot dennes resurser och förmågor. Nyckelbegrepp anser han bör vara tempo, överraskning, uppdragstaktik och fokusering (kraftsamling). Idag finns dock inte några klara och samlade begrepp kopplade till manöverkrigföringskonceptet i våra reglementen. En anledning till det är bristen på doktrinhandlingar som skulle kunna ge vägledning i utvecklingen av reglementen och utbildningssituationer.

Ledningsprincipen i manöverkrigskonceptet skall vara uppdragstaktik. I det begreppet ligger både uppdragsstyrning och kommandostyrning. Uppdragsstyrning bör vara den förhärskande principen i manöverkrigskonceptet, åtminstone på den operativa nivån. Manöverkrigföringen gäller dock över alla nivåer.

Implementeringen av manöverkrigföringen måste ske genom att en doktrin tas fram. Utifrån den skapas sedan våra reglementen. Med dessa som stöd kan sedan utbildning och övning ske. Övningen har en mycket viktig roll då den belyser styrkor och svagheter vilket kan leda till utveckling av ovan nämnda handlingar. I våra reglementen kan man se inslag av manöverkrigföring men det är inte klart uttalat eller samordnat mellan reglementena. För att få en ökad förståelse för stridens grunder och manöverkrigskonceptet bör det också ske en ökad utbildning i ämnet militärteori.

Idag sker det en mycket snabb teknikutveckling. Det gör att de militärhistoriska studierna bör taktas med den framtida tekniken, RMA. Annars riskerar vi att få ett manöverkrigskoncept som inte kommer att fungera på det moderna slagfältet. FHS ligger idag långt fram i detta arbete genom ett antal forskningsprojekt inom ämnet. FHS har nu också fått uppgiften att skriva en inledande militärteoretisk del till nya AR2 vilket kommer att vara en del till att underlätta implementeringen av manöverkrigskonceptet i framtiden.

5 Resultat och diskussion

Jag kommer här att ställa empirin mot bakgrunden för att på så sätt besvara mina forskarfrågor. I diskussionen kommer jag också att ge min syn på vad som bör utvecklas i Armén, kopplat till respektive fråga.

5.1 Vad kännetecknar det svenska manöverkrigskonceptet

Först skall det påpekas att de nu gällande reglementena inte tar ställning klart och tydligt i frågan om det är ett manöverkrigskoncept eller ej som gäller för armétridskrafterna. Tidigare forskning visar dock på att *AR2* har ett stort inslag av manöverkrigföring. Intervjupersonen kopplade till *AR2* och *BrigR A Bat* bekräftar också att tanken var att skapa ett manöverkrigsreglemente. Det är först i de nya doktrinhandlingarna som begreppet manöverkrigföring klart uttrycks, eller manövertänkande som man där väljer att kalla det.

Båda våra reglementen ger en bild av en offensiv armé. Men de nyckelbegrepp som används är inte alltid de samma eller tydliga. Det finns massor med fetmarkerad text och små färgade rutor med kärnfulla meningar. Begrepp som handlingsfrihet, kraftsamling, tempo, agera med flera förekommer utan de förklaras eller sätts i sitt sammanhang med en tydlig målbild. Jag anser därför att det är väldigt lätt att misstolka bokens tankar, till exempel tolka tempo som hög hastighet.

Det är också mycket olyckligt att man inte tagit en klar och tydlig ställning i valet av krigförings metod i reglementena. Nu överlåter man åt läsaren att själv skapa sig en uppfattning om metoden och dess nyckelbegrepp. Det är först efter mina intervjuer som jag får det förklarat för mig att det endast är en mening som är nyckelbegreppet i båda våra reglementen, *agera genom att ta och bibehålla initiativet*. Några andra nyckelord fanns inte med i framtagandet av dessa reglementen.

Ledningsmetoden man valt i reglementena är uppdragstaktik. I det svenska begreppet uppdragstaktik ingår både uppdragsstyrning och kommandostyrning. Detta förklaras dock inte speciellt ingående i reglementena. I *BrigR A Bat*

kommer jag snabbt till slutsatsen att den mest använda ledningsmetoden på den stridstekniska och taktiska nivån kommer att bli kommandostyrning. Att *agera genom...* är i mina ögon inte riktigt samma sak som kommandostyrning. Nyckelord som tempo och kraftsamling hade varit lämpligare på denna nivå. Här anser jag att det finns en stor risk för misstolkning av det tänkta budskapet. Detta påstående förstärks av den utbildning som skedde efter *BrigR A Bat* tillkomst där begreppet uppdragstaktik med de två underliggande begrepp, uppdragsstyrning och kommandostyrning, skulle förklaras. Det var inte helt enkelt och det skapades en del diskussioner. Denna förklaring anser jag borde gjorts i reglementet eller ännu hellre i en doktrinhandling. *AR2* fördjupar sig över huvud taget inte i detta ämne. Jag anser att detta kan skapa osäkerhet och val av fel ledningsmetod i förhållande till vad författarna tänkt sig. Varför saluföra ledningsmetoden uppdragstaktik som sedan ”garderas” med två underrubriker? Jag anser inte att detta gynnar tydligheten då kommandostyrning och uppdragsstyrning för mig är två ytterligheter.

Läser man den norska armédoktrinen så ser man hur de till exempel förklarar nyanser mellan olika begrepp¹²². Att våra reglementen var de första i en helt ny krigförings metod gör det ännu viktigare att verkligen förklara de nya idéerna. Jag anser att inför framtida reglementsskrivningar så bör man vara tydligare genom att bland annat skapa enkla nyckelbegrepp. Helst ser jag sedan en doktrin som fördjupar förklaringen runt begreppen och den valda metoden. Om vi väljer en väg utan doktriner så anser jag att reglementena bör ha en målbilds beskrivning i form av ett militärteoretiskt kapitel, allt i *HBI*¹²³ anda.

Under 80-talet sa vi att vi hade uppdragstaktik och sovjetarmén använde sig av kommandostyrning. Denna kategoriska syn på ledningsmetoder tror jag gjorde att vi ville bibehålla det mera accepterade begreppet uppdragstaktik. Jag tycker trots det att jag här kan se en viss likhet med den sovjetiska *djupanfalls teorin*. Deras nivåindelning med kommandostyrning på taktisk nivå och uppdragsstyr-

¹²² Norska försvarets doktrin. Exempelvis förklaringen av begreppen manöverkrig- och utnötningskrigföring sid 47-48

¹²³ Helhets Baserad Inläring

ning på operativ nivå har klara likheter med vår nivåindelning av ledningsmetod.

Under LSÖ-01 exemplifierades detta då chefen 1.mekdivisionen vid ett tillfälle beklagade sig över att operationsordern var så detaljstyrande. C J5 kommenterade detta med att internationellt så är det ännu mera detaljstyrt så det var dags att vi vände oss. C OPL fyllde på med att på den operativa nivån måste det vara som det är internationellt. Detta anser jag styrker min åsikt om likheten mellan OPL syn på ledning och med *djupanfalls teorin*. Det finns klara beröringspunkter mellan dem.

Efter att ha studerat författarna i bakgrundskapitlet så finner jag snabbt de nyckelord som skall stödja mig i mitt tänkande och agerande för att uppnå manöverkrigföring. De använder ofta historiska målbilder och med dessa målbilder och nyckelord är det sedan mycket enklare att skapa en struktur för den metod eller det förhållningssätt som skall användas.

Engelska armén har till exempel tagit fram en utbildningsvideo¹²⁴ där de beskriver sin syn på manöverkrigföringskonceptet. Videon visar övertydliga videoscener där nyckelorden exemplifieras och metodiken tydliggörs.

Det är först efter att ha studerat militärteori samt penetrerat våra reglementen och doktrinhandlingar med kompletterande intervjuer som jag tror mig kunna se ett svenskt manöverkrigskoncept. Det har jag inte tidigare kunnat göra trots utbildning och reglementsstudier. Det jag ser är en bild av en i huvudsak kommandostyrd ledningsmetod på stridsteknisk och taktisk nivå som skall kunna agera med ett högt tempo och kraftsamla mot motståndarens svaga punkt när order ges från den operativa nivån. På den operativa nivån råder full uppdragsstyrning. Det är här som till exempel vilseledning planeras som sedan ger överraskning. Det är på den här nivån som det avgörs vilka som skall genomföra utnöttningskrig och vilka som skall svara för rörelsen, manövern. Att den

¹²⁴ Manöverkrigsvideo som bygger på Leonhards idéer.

svenska manöverkrigföringen ligger på den operativa nivå styrks av C J3 uttalande att *manöverkrigföring är ett operativt begrepp*¹²⁵.

I flera av mina intervjuer och i doktrinhandlingar stöter jag på begreppet manövertänkande istället för manöverkrigföring. Mycket talar för att detta begrepp kommer att byta ut manöverkrigföringsbegreppet. Jag delar den åsikten då huvuduppgiften för våra arméstridskrafter är PSO, inom den överblickbara framtid vi kan se. Manöverkrigföring ger lätt en tanke att det måste vara i krig eller genom krigshandling som metoden skall används för att motståndaren skall besegras. Så är ju inte fallet i huvuddelen av de PSO som genomförs. I dessa operationer är det ofta viktigare att förutse parternas agerande och genom snabba manövrar blockera och neutralisera deras möjligheter eller vilja, utan att det leder till krig eller krigshandlingar. Samtidigt signalerar metoden inte bara ett fysiskt agerande, manöver och krig, utan att den både innehåller en fysisk och en mental bit. *Manöver* står för den fysiska delen och *tänkande* för den mentala.

5.2 Skillnader och likheter mellan den svenska respektive utländska definitioner av manöverkrigskonceptet?

Att jämföra det svenska manöverkrigskonceptet med de manöverkrigskoncept som jag presenterat i bakgrundskapitlet är inte lätt. Först och främst så anser jag att det är mycket svårt att finna de centrala begreppen i reglementena.

Dessutom är metoden ottydligt beskriven. Då det också saknas en doktrin som kan hjälpa till att skapa förståelse för metodval leder det lätt till att varje officer, förband och skola kan göra sina egna tolkningar. Utifrån mina tolkningar så ser jag inte så många stora skillnader vilket stärker tidigare forskningsresultat att våra reglementen är manöverkrigsinriktade. Nyanser finns dock alltid och jag upplever dem som mest tydliga mellan den sovjetiska *djupanfalls teorin* och de övriga källorna.

¹²⁵ Sagt av C J3 under LSÖ 01

Jag kommer här att ta hjälp av de två modeller¹²⁶ som jag tidigare skisserat för att belysa några likheter och skillnader mellan det svenska manöverkrigs-konceptet kontra det sovjetiska och de övriga.

I tabell 1 anser jag att de västerländska manöverkrigskoncepten är ganska lika varandra. De har varandra som inspiratörer och deras forskning korsbefruktas ofta. Begreppen uppdragstaktik, tyngdpunkt, *surface and gaps*, tempo, slå mot motståndarens svaghet är några av de gemensamma centrala begrepp som jag funnit i bakgrundskapitlet. Syftet med dessa begrepp är att skapa förutsättningar för att vara snabbare än motståndaren i beslutscykeln och kunna besegra hans vilja till kamp. Det vill säga en klar inriktning mot toppen, hjärnan och ledningen av motståndarstyrkorna.

Här skiljer sig det sovjetiska manöverkrigskonceptet, *djupanfalls teorin*, genom valet av nyckelbegrepp. Här framhålls istället synkronisering och synergieffekten. Det innebär inte att tempo och slå mot motståndarens svaghet inte är viktigt. De väljer bara att presentera det hela med andra ord. I det gamla sovjetiska manöverkrigskonceptet finns tempot också med men alla inblandade enheter behöver inte utveckla tempo under ett slag. Istället kan olika enheter ha olika roller inom manöverkrigskonceptet. En enhet kan genomföra ett statiskt utnötningsslag för att skapa manöverutrymme och lucka till en annan enhet som utvecklar för tempo och kraftsamling. Här blir dock en skillnad synlig och det är synen på luckor, *gaps*. I *djupanfalls teorin* planeras luckan och man ser till att den skapas medan man i de andra metoderna utnyttjar uppkomna luckor. Syftet är dock det samma som för de övriga källorna, att slå mot ledningen, direkt eller indirekt, och därigenom skapa en systemchock som leder till en kollaps av motståndet.

I denna modell anser jag att vårt språkbruk och därmed val av nyckelord gör att vi lättare kan identifiera oss med de mera västerländska nyckelbegrepp som beskriver metoderna. Men jag finner också likheter med det gamla sovjetiska manöverkrigskonceptet. Vårt sätt att låta vissa förband genomföra en form av

¹²⁶ Se bilaga 3

utnöttningskrigföring för att skapa genombrottsstillfälle, manöver, för andra enheter. Svenska pansarförbanden övar idag genombrott medan infanteriförbanden inte gör det. Vi har också samma hänsynslösa insättande av förband som accepteras i den sovjetiska metoden. Förlustsiffror på 50% och däröver är inte ovanligt på den vinnande sidan under våra förbands övningar. En av intervju-personerna beklagade sig också över detta. Han beskrev hur en av våra ledande fördelningar ”malde” ner sina brigader under upprepade övningar. Övningar som till del hade till uppgift att implementera våra nya reglementen med dess manöverkrigskonceptet.

I *djupanfalls teorin* trycker man på det försvarsgrensgemensamma (*joint*) uppträdandet. Anfallet skall understödjas av flyg och luftburna enheter. De övriga källorna är inte lika tydliga på den punkten. De har dock starka influenser från den tyska skolan vilket innebär ett försvarsgrensgemensamt agerande. I Sverige vill vi uppnå ett försvarsgrensgemensamt uppträdande. Jag har ännu aldrig upplevt detta i praktiken och vår materiel medger inte heller detta. Idag saknar vi till exempel både vapensystem och sambandssystem för att kunna verka tillsammans.

I figur 1 så påvisar jag likheter och skillnader mellan lednings nivåerna och sättet att hantera uppdragstaktiken i manöverkrigskonceptet.

I det sovjetiska konceptet så har uppdragstaktiken en viktig roll från operativ nivå och uppåt. Under den nivån existerar den nästan inte alls och där är kommandostyrningen den förhärskande ledningsmetoden. De övriga källorna ser däremot uppdragstaktiken som central på alla nivåer. De använder sig alla av begreppet uppdragstaktik som ett begrepp och kommandostyrning som ett annat. De anser också att manöverkrigskonceptet kan användas på de lägre nivåer. Rekkedal anser dock att det i första hand är ett operativt koncept.

Även här finner jag likheter i båda lägren. Uppdragstaktiken är central i den mera västorienterade gruppen och så även hos oss. Även om vi delar upp begreppet uppdragstaktik i två delar så är det den bärande iden, vilket den inte är i

den sovjetiska manöverkrigföringen. Vi strävar efter att vara initiativrika och att få ha idéer och åsikter.

Om jag bryter ner begreppet uppdragstaktik i dess underavdelningar och läser våra reglementen så finner jag ett stort inslag av det sovjetiska manöverkrigskonceptet. De framhåller båda behovet av att kommandostyra på stridsteknisk och taktisk nivå och att först på operativ nivå ge frihet i form av uppdragsstyrning. Min erfarenhet från de förbandsövningar som genomförts med mekaniserade förband stämmer väl med den bild jag fått av våra reglementen. Några av intervjupersonerna erkänner dessutom att de har hämtat idéer till kommande skrifter från det gamla sovjetiska manöverkrigskonceptet.

Den sovjetiska synen är att manöverkrigföringskonceptet börjar på den operativa nivån, vilket delas av våra handlingar. Som jag tidigare skrivit så anser jag också att OPL står för att manöverkrigföringen är ett operativt begrepp. De övriga författarna i bakgrundskapitlet anser att manöverkrigföringen kan genomföras även på den taktiska nivån.

Jag tycker mig se en generationsskillnad i uppfattning här. De officerare som befinner sig på den operativa nivån är i huvudsak fostrade i de gamla, icke manöverkrigsinriktade, reglementena. Relationerna mellan officerarna i den äldre åldersgruppen anser jag inte har präglats av öppenhet och frispråkighet. De yngre officerarna är fostrade i AR2 manöverkrigsanda. Från den civila skolan har de tidigt lärt sig att ifrågasätta och att själva välja väg. Detta talar för att vi befinner oss i en generationsväxling där vi idag står närmare *djupanfalls teorin*. Den yngre generationen kommer dock att snabbt driva oss mot de idéer som presenteras hos Lind, Rekkedal och Leonhard.

Lind är den tänkare som står för den största studietiden vid FHS, i form av litteratur tilldelning och föreläsningar. Jag anser att den doktrin eller tänkare som står det svenska manöverkrigskonceptet närmast bör vara den som studeras mest. De andra teorierna bör också studeras som referenser och för att leda fram till nya idéer. Utifrån mina studier anser jag att vi i vissa stycken står

närmare den sovjetiska *djupanfalls teorin* än de övriga jag här har studerat. Jag anser därför att den teorin skall vara en del av studiematerialet vid våra skolor.

Nu är min forskning begränsad i omfattning och det kanske är så att vi står närmare någon annan teori som inte är redovisad här. Därför är detta ett ämne som jag anser att det bör ske en fortsatt forskning inom. Syftet är att få en mera akademisk inriktning vid val av studiemedel. Därigenom skapas en bättre pedagogisk förutsättning som sedan underlättar implementeringen av manöverk-
rigföringen eller manövertänkandet i Armén.

5.3 Var har idéerna till det svenska manöverkrigskonceptet hämtats?

Enligt intervjupersonerna så har idéerna till våra nuvarande reglementen hämtats i den erfarenhetsbank som officerskåren erhållit genom årens lopp av övningar. Det har inte förekommit några militärteoretiska studier i ämnet. För de kommande reglementena och doktrinhandlingarna så har däremot de militärteoretiska studier varit centrala.

Trots att våra reglementen inte bygger på erfarenheter från militärteoretiska studier så går det att finna likheter från det material som presenterats i bakgrundskapitlet. Den offensiva andan med ett högt tempo och strävan till kraftsamling är ett genomgående mönster i alla källor. Inslagen av flexibilitet och uppdragstaktik känns också igen.

Idéerna till nuvarande reglementen har hämtats från officerskårens erfarenhetsbank och den debatt som fördes i vår egen press när projektgruppernas arbete påbörjades. Dessa erfarenheter har i huvudsak förvärvats på våra små och få övningsfält. Det har inte legat några organiserade militärteoretiska eller akademiska studier bakom reglementenas utformning. När det gäller våra doktriner och kommande reglementen så ser jag ett trendbrott. För framtagandet av *Försvarmaktens Grundsyn Ledning* har ett forskarpar ägnat viss tid till militärteoretiska studier. När det gäller den kommande AR2 så har även den projektgruppen studerat olika militärteoretiker. Dessutom kommer FHS att få skriva ett kapitel, i en del av den nya AR2, med militärteori för att tydliggöra tankarna i reglementet.

AR2 och *BrigR A Bat* har inslag av manöverkrigföring men jag anser att idéerna har svårt att nå fram samt att härleda deras ursprung. Vissa begrepp och tankar är kompromisser mellan infanteriet och pansartrupperna¹²⁷ vilket ibland gör det svårt att följa den röda tråden. I vissa stycken står vi fortfarande kvar i våra två kulturläger. Då grunden i dessa reglementen hämtats från övningserfarenheter förstärks dessa kulturskillnader. Våra övningar med mekaniserade förband blir lätt stereotypa då terrängen inte tillåter framryckning överallt. Det skapas då klassiska avgörande platser. Den som först når dit kommer att ha stora förutsättningar att vinna momentet. Detta leder till "fusks" med orders och framryckningssätt då man vet att motståndaren har lika lång framryckningsväg till den avgörande platsen. Utifrån dessa erfarenheter har vi sedan skapat våra reglementen och ledningsprinciper. Spårbarheten i de dragna slutsatserna blir med andra ord inte så lätt.

Med en väl militärteoretiskt skolad utvärderings- och utvecklingsgrupp som följer de större övningarna så skulle det kunna ske kopplingar mellan teorier, militärhistoriska erfarenheter och det som hänt under övningsmomentet. Erfarenheter skulle sedan nedtecknas och samköras med annan forskning, till exempel beteendevetenskaplig forskning. Ur detta material skulle sedan doktriner och reglementen skapas. Vi skulle då slippa dessa infanteri och pansardiskussioner som oftast endast leder till prestige förluster och där den med högst grad dömer resultatet. Spårbarheten i de dragna slutsatserna skulle bli tydliga och underlätta forskning i ämnet. Jag tycker därför att det är mycket bra att de nya reglementen och doktrinhandlingar som jag studerat tar avstamp i den militärteoretiska forskningen. Reglementena blir rent pedagogiskt lättare att förstå samtidigt som sidorna slipper att bära infanteriet eller pansartruppernas färg. Det är dock mycket arbete kvar innan min målbild är uppfylld.

I bakgrundskapitlet har jag tagit upp ett antal författare och doktriner. De har alla det gemensamt att de tar avstamp i den vetenskapliga forskning som finns i

¹²⁷ När infanteriet och pansartrupperna slogs samman 1996 så skulle det bli ett reglemente som gällde för båda. Enligt en av intervjupersonerna och egna erfarenheter så fick man skriva in kompromisser i reglementet då man inte kunde ena de två kulturerna.

ämnet. Därför har de också korsbefruktats för att sedan anpassas till respektive lands mentalitet. Vad jag kan utläsa har ingen av dessa verk tagit sina erfarenheter från små övningsfält där man krigat mot sina likasinnade. De har istället tagit sina erfarenheter, egna eller andras, från de krig som utkämpats med de unika miljöer som där finns. Hela deras arbete har haft en akademisk ansats vilket vi saknar idag.

5.4 Hur skall förståelsen för manöverkrigskonceptet kunna bli större under utbildningen av våra officerare?

Här är resultatet från studierna ganska tydligt. Huvuddelen anser att en förklaring av begreppet manöverkrigföring eller manövertänkande måste ske. När det är gjort så skall en doktrin skapas som är kopplad till den metod som man valt. Doktrinen måste sedan hållas levande och anpassas efter den teknikutveckling som hela tiden sker. För att förståelsen för metod och doktrin skall öka behövs det också en militärteoretisk skolning.

Övningarna måste sedan återta den roll som de tidigare haft. Förut övades krigsplacerade officerare i sina rätta roller och svårighetsgraden på övningarna var ofta hög. Detta ledde till utveckling av både officerare och taktik. Idag är det få övningstillfällen och oftast beträds huvuddelen av officersbefattningarna av elever. Det leder inte till någon utveckling utan bara till ett antal nybörjarövningar utan utveckling.

I bakgrundskapitlet betonas vikten av övningar. I *Arménytt*¹²⁸ trycker både generalinspektören, Alf Sandqvist, och general Björn Hedskog på vikten av att öva och de brister vi idag har på grund av dåligt övande. Det är i denna miljö som friktionerna blir synliga och lärdomar kan erhållas. I den sovjetiska manöverkrigsdoktrinen ligger fokus på de högre officerarnas skolning. Alla källorna i bakgrundskapitlet anser dock att den militärteoretiska utbildningen är en viktig komponent för att skapa förståelse.

¹²⁸ Arménytt 1-2001, sid 2,3,6-9

Jag har själv upplevt de två senaste ledningsövningarna LSÖ 00 och 01. Båda övningarna har legat på en nybörjarnivå där divisionen och brigaderna fått genomföra enkla anfällsmoment. Scenariot har varit av karaktären en nyss landstigen eller över gränsen framryckande motståndare som skall slås. Motståndaren uppträder alltid på samma sätt och som avslutning är han lagom stor för våra styrkor så att han på avslutningsdagen kan besestras. Inslagen av manöverkrigföring har varit ringa eller till och med obefintliga i vissa fall. Detta ger inga målbilder att ta med sig in i framtiden när jag själv skall leda förband. Då detta har ifrågasatts så har svaret alltid varit att övningen inte är en taktikövning¹²⁹ och därför behöver scenariot inte innehålla några speciella komponenter. Jag delar inte denna åsikt utan anser att metod och taktik påverkar varandra. Staben kan arbeta på ett visst sätt om taktiken är defensiv och tempo-svag medan sättet att arbeta med en taktik som är offensiv och tempofylld blir annorlunda. Exempelvis så kan varje sektion tillåtas att diskutera och färdig-analysera alla problemställningar innan beslut skall fattas om tempot är långsamt. Präglas stabens arbete däremot av en tempofylld strid med ständiga situationsförändringar blir arbetsgången helt annorlunda enligt min mening. Våra övningar måste därför präglas av manöverkrigföringens tempo så att "rätt" stabsarbetsmetod i förhållande till manöverkrigets krav inarbetas.

Lind beskriver ett övningsscenario¹³⁰ där officeren ställs inför ett läge. Efter att nästan ha slutfört förberedelserna ändras förutsättningen. Efter att nästan vara klar med den nya förutsättningen ändras ånyo läget. Genom dessa snabba lägesförändringar tvingas både officer och förband att vara snabba och flexibla i sitt agerande. Även Mattsson talar om behovet av dessa adaptiva övningar¹³¹. Tyvärr har jag inte upplevt dessa adaptiva övningar sedan de stora repetitions-utbildningsdagarna på slutet av 1980-talet.

Här har bland annat FHS ett ansvar i form av FHS-övningen. Det har diskuterats en del om dess roll. Jag anser att den åter måste bli en basövning för blivande stabsofficerare och inte, som idag, en ekonomisk sponsor till LSÖ. Det

¹²⁹ Exempelvis inför LSÖ 01 påpekades det med detta som svar.

¹³⁰ Lind, sid 45

¹³¹ Bengtsson & Mattsson, sid 223

skulle ge utrymme för divisionen att öva i ett mera komplext och tempofyllt scenario där officerare, metod och taktik kan utvecklas gemensamt i ett manöverkrigskoncept.

Är inte övningar alltid av stor vikt oberoende på vald metod? Självklart är det så. Men jag delar här Mattssons åsikt att manöverkrigföring förutsätter hög militär professionalism¹³². Officeren måste hela tiden fatta egna beslut utifrån hastigt förändrade situationer och kan inte endast följa manualer eller högre chefs order. Han skall anpassa sig till situationen och motståndaren för att sedan vara listigare och snabbare än honom. Detta kräver en gedigen utbildning, erfarenhet och en rik minnesbank av idéer att ösa ur. Ulfving uttrycker sig på följande sätt, *improvisationer i krig kräver mycket goda förberedelser och välövade förband*¹³³.

Tillåts vi improvisera och finna nya lösningar idag? Jag anser att vi inte gör det. Tillfällena som vi tillåts truppföra är mycket få. Då vidare karriär bland annat avgörs med bedömningar av vår truppföringsförmåga så vågar vi inte chansa. Det enda tillfälle vi har genomförs därför med ett "säkert" alternativ. Som utbildare av krigskompanichefer kunde jag under två års tid se ett mycket stort antal elever prövas i ledarrollen under truppföringssituationer. Jag vill påstå att 99% av stridsplanerna var förutsägbara med en kraftsamling till övningsfältets nyckelposition. Vid ett tillfälle hittade en elev på en mycket anorlunda lösning och lyckades överraska ett större och starkare förband som nedkämpades. Resultatet blev en utskällning och anklagelser om fusk. Det var inte sant men då ingen förväntat sig att detta skulle kunna ske så måste han naturligtvis ha fuskat. Hans lärdom blev nog att hålla sig till standardplanerna i fortsättningen. Jag anser denna form av utbildning gynnar *djupanfalls teorin*, ett manöverkrigskoncept som planeras i detalj och leds från en högre nivå. Övningarna gynnar inte manöverkrigföringen som tankesätt med stor frihet på de taktiska och stridstekniska nivåerna.

¹³² Bengtsson & Mattsson, sid 224

¹³³ Ibid, sid 163

Jag anser också att vi behöver en doktrinhandling eller ett betydligt fylligare reglemente än idag. I Norge, England och USA har man doktriner som förklarar nyanser i olika begrepp, relationer och förhållningssätt. Lind, Rekkedal och Leonhard har alla tre varit delaktiga med idéer eller forskning till dessa doktriner. Doktrinen ger det helhetsperspektiv som ett reglemente inte gör. Vi saknar idag en enad syn och beskrivning av begreppet manöverkrigföring. Här finns det ett behov av fortsatt forskning så att den valda metoden förankras från historien, genom reglementen, doktriner och vidare in i utbildningen. På HKV/STRA¹³⁴ har första stegen tagits av en liten projektgrupp. Den gruppen bör bli större och ges mera resurser så att de erfarenheter som kommer fram kan samordnas inom Armén och nå ut till skolorna med ett enat budskap.

I bakgrundskapitlet påtalas vikten av erfarenheter i historien. Alla har hämtat sina idéer till metod ur historien. De har sedan analyserats och anpassats till de nya krav som ställs och till respektive lands kultur. Huvuddelen av intervjupersonerna har också tagit upp just den militärhistoriska utbildningen som ett viktigt inslag i utbildningen av framtida manöverkrigsofficerare. I *Arménytt* säger general Hedskog att han lärde sig mycket av *amerikanarnas gedigna sätt att analysera och lära av historien*¹³⁵. I Sverige har ämnet militärhistoria länge varit ett mycket nedprioriterat ämne. Den militärhistoria som vi har lärt av har varit de historiska drabbningar som varit på våra övningsfält. Det är inte fel att studera dessa men det är ett mycket smalt område med vissa unika förutsättningar.

På FHS har detta dock förändrats och ämnet ökat i omfång. Jag anser att precis som vi från vår personliga historia tar erfarenheter och ger till våra barn kan vi från krigshistorien göra detsamma. Genom att studera krigshistorien skapar vi en erfarenhetsbank med händelser som vi kan ösa ur när vi sedan ställs inför problemställningar. Dessa exempel *ökar ytterligare vår förmåga att se manöverkrig tillämpat i ett strategiskt och operativt perspektiv*¹³⁶. De vunna erfaren-

¹³⁴ Forskarna Pallin och hans medhjälpare Markus Anderson är det stridspar som idag står för den forskningen.

¹³⁵ *Arménytt* 1-2001, sid 7

¹³⁶ Bengtsson & Mattsson, sid 222

heterna prövas sedan och utvecklas under spel och fältövningar där de kan anpassas till dagens teknik och nya scenarion. Den positiva utveckling som vi operatörer genomgått på FHS anser jag har stor grund i de historiska studier som sedan kopplats till fältövningar och spel.

Fältövningar och spel är ett annat område som ger stora utbildningseffekter och möjliggör implementering av nya idéer. Under sådana övningar kan nya idéer och försök bedrivas utan att soldater får vänta, utan stora kostnader och utan att officerare riskerar att tappa ansiktet inför sina soldater i rollen som förbandschef. Lind trycker också på detta och hänvisar till von Mellenthin's erfarenheter från den tyska officersutbildningen 1937¹³⁷. Där trycker von Mellenthin på vikten av "krigsspel" och betydelsen av att inga lösningar är felaktiga så länge som de har en logisk uppbyggnad. Detta gynnar det kreativa tänkandet och skapar en armé som inte blir förutsägbar. Problemet blir att betygsätta och rangordna officerarna efter en svensk matematisk rättvisseprincip, om det nu skulle vara önskvärt.

¹³⁷ Lind, sid 43

6 Hypotesprövning

I inledningen formulerade jag följande hypotes om manöverkrigföring:

Hypotes: Manöverkrigföring är ett operativt begrepp, inte ett förhållningssätt.

Denna hypotes har jag delvis funnit stöd för i bakgrundskapitlet. Den sovjetiska *djupanfalls teorin* anser att manöverkrigföringen skall bedrivas på operativ nivå. Det är inte frågan om ett sätt att tänka utan mera ett sätt att utnyttja sina resurser på. De lägre nivåerna skall utföra sina ålagda uppgifter som synkroniseras från den operativa nivån. Manöverkrigföringsbegreppet blir här klart och tydligt genom ett antal konkreta åtgärder. En styrka binder motståndaren, en styrka skapar en genombrottsplats och en styrka bryter in på djupet. Detta skall i första hand samordnas med flygunderstöd men ibland även sjöstridskrafter, det vill säga ett försvarsgrensgemensamt koncept.

Under mina intervjuer och vid arbete på OPL stab så stärks hypotesen ytterligare. Uttalanden som *manöverkrigföring är ett operativt begrepp*¹³⁸ samt detaljerade orders till divisionen stärker min hypotes om att manöverkrigföring är ett operativt begrepp. Det är inte frågan om ett förhållningssätt eller tänkesätt för den taktiska nivån utan istället ett begrepp som styr agerandet likt andra operativa begrepp.

Den bild som jag fått av det svenska manöverkrigskonceptet efter mina reglementsstudier är att den i huvudsak riktar sig mot att slå ut motståndarens ledning, viljan att fortsätta kampen. Om ledningen slås ut eller att vi är snabbare i beslutscykeln har vi stora möjligheter att segra. Den som har de bästa resurserna för att slå mot motståndarens ledning är den operativa nivån. Deras resurser når långt in på djupet hos motståndaren. Divisionen kan huvudsakligen verka med sina resurser mot motståndarens taktiska lednings nivå.

De snabba, tekniska och långskjutande systemen är mycket svåra att samordna. Idag försöker vi skapa olika gränssnitt för att de inte skall krocka med var-

¹³⁸ Chefen J3

andra. Då rummet de skall verka inom är trångt krävs en fast hand från ledningen. Här ser jag endast ett mycket begränsat utrymme för de taktiska cheferna att agera inom, genomföra vilseledning eller att vara okonventionella. Detta gör att manöverkrigföringskonceptet som jag tolkat det skall användas på den operativa nivån som ett operativt begrepp i vår armé. På den operativa nivån kan man med ett försvarsgrensgemensamt uppträdande planera för vilseledning. Man kan verka med långräckviddiga system mot strategiska mål, verka över stora ytor och det finns stort utrymme för idéer och okonventionellt uppträdande.

Tittar jag i historien så finner jag att de flesta exempel på manöverkrigföring bygger på ett försvarsgrensgemensamt agerande. Det försvarsgrensgemensamma konceptet hanteras endast på den operativa nivån i vår armé.

Våra reglementen är mycket klara på den punkten. Brigad och nedåt skall i huvudsak kommandostyras. Utrymmet för att agera, överraska och försöka påverka motståndarens ledning är därför mycket begränsat. Reglementena kopplar olika begrepp till de olika nivåerna istället för att beskriva för och nackdelar med dess betydelse.

Då vi är ett land med extrem ordnings- och strukturkänsla ligger det oss närmare att fastställa exakta betydelser av begrepp. Den militära kulturen förstärker sedan detta agerandet. Vi vill ha ordning och reda så att vi vet vad som förväntas av oss. Att säga att manöverkrigföring är upp till mig själv att tolka passar inte in i systemet. Detta talar för att manöverkrigsbegreppet är just ett begrepp och inte ett förhållningssätt.

I inledningen formulerade jag följande mothypotes:

Mothypotes: Manöverkrigföring är ett förhållningssätt, inte endast ett operativt begrepp.

Argument finns för denna hypotes också. Först och främst så vill jag beskriva den tyska synen. I Tyskland finns inte ordet manöverkrigföring som begrepp.

De talar istället om *auftragstaktik*, ett sätt att förhålla sig till varandra och upp-
giften i det militära systemet. Det har anor långt tillbaka i historien. Att inte
lyda order blint utan ha ett kritiskt förhållningssätt är väl utvecklat. Det skrivs
om en historia från mitten av 1800-talet där en major får följande tillrätta-
visning av sin chef, *the king made you a major because he believed you knew
when not to obey*¹³⁹. Stämmer inte order och verklighet överens så gäller verk-
ligheten.

Lind, som bygger sina idéer på den tyska skolan, anser också att det mera är ett
förhållningssätt en ett operativt begrepp. Detta anser även Rekkedal och Leon-
hard. Vid ett seminarium på FHS¹⁴⁰ tryckte Rekkedal på detta. Huvuddelen av
inläggen under detta seminariet delade denna åsikt att manöverkrigföringen
skulle ses som ett tänkesätt.

Här anser jag att den öppna och i sin grund demokratiska västvärlden blir tyd-
lig. Vi är vana att tala fritt och att ha åsikter. I västvärlden driver vi i huvudsak
verksamhet med målstyrning där individen tar ansvar och finner egna vägar till
målet. Ibland kallas det gränslösa organisationer och på andra platser kallas det
platta organisationer. Varje ”säljare” har sitt namn på konceptet. Vi talar om
manöverkrigföring, manövertänkande eller *dynamic warfare*. Det är i mina
ögon samma sak fast med olika namn. Det är här som argument för mothypote-
sen blir tydlig. Vi vill vara en modern västorierad organisation och anser oss
ligga långt fram inom ledarskapsområdet. Det gör att manöverkrigskonceptet,
eller vilken etikett vi vill sätta på det, inte kan bli endast ett operativt begrepp
utan istället är ett förhållningssätt. Den akademisering som idag sker på de mi-
litära skolorna talar ytterligare för att manöverkrigskonceptet är ett förhåll-
ningssätt. Den akademiska inställningen med det kritiska granskandet gynnar
inte det stela uppträdande som ett operativt begrepp skulle skapa i organisatio-
nen.

¹³⁹ Hooker, sid 242

¹⁴⁰ Ett manöverkrigs seminarium organiserat av Mattsson, 2001-04-06.

Svagheten i min hypotes och mothypotes ligger i att de bygger på mina egna tolkning av hur manöverkrigskonceptet skall tolkas och användas i Armén. Då det saknas tydliga handlingar och begreppsförklaringar runt manöverkrigs-konceptet kan jag ha misstolkat vissa delar. Jag tycker mig dock se en tudelad armé där den äldre generationen talar för hypotesen och den yngre för mothypotesen. Detta talar för att tiden kommer att ge mothypotesen rätt. Min personliga åsikt är även att mothypotesen är den rätta vägen att vandra. Men vi kommer inte att vara i mål i morgon, nästa år eller näst nästa år igen. Det här är en pågående process som kommer att ta sin tid. Det är först med de nya reglementena och en tydlig doktrin som processen kan slutföras.

7. Avslutande reflektion

7.1 Resultat

Då manöverkrigsbegreppet inte är klart och tydligt definierat gör det att de personer som deltagit i intervjuer och diskussioner kan ha olika ingångsvärden för sina åsikter, de ser helt enkelt olika målbilder. Tanken med *AR2* och *BrigR A Bat* var att dessa skulle föra in manöverkrigskonceptet. Då detta inte framgår någonstans i texten så skapas olika synsätt på deras innehåll. Detta har gjort det mycket svårt att beskriva det svenska manöverkrigskonceptet. Det får sedan återverkningar på den jämförande analys som sker mot bakgrundsmaterialet. Det svenska manöverkrigskonceptet som presenteras blir därför min tolkning utifrån det underlag jag haft.

De källor som jag valt till mitt bakgrundskapitel är kända inom Försvarsmakten och används av bland annat FHS i sin utbildning i ämnet taktik och som forskningsunderlag i ämnet militärteori. FHS har också fått till uppgift att ta fram den militärteoretiska delen i nya *AR2* så deras grundmaterial anser jag vara väl lämpat. Det finns flera författare som skrivit om manöverkrigföringen och valet av grupp påverkar naturligtvis slutsatserna. Med en större eller annorlunda komponerad bakgrundsgrupp kan säkert andra slutsatser erhållas.

Rekkedals sena uppdykande på FHS har gjort att jag inte har hunnit låta honom kontrollera min tolkning av hans rapport, FFI/Rapport-96/03664. En styrka med uppsatsen är annars att mina tolkningar av de svenska reglementena och doktrinhandlingarna har kontrollerats med personer som har kopplingar till dem. Dessa personerna bildar tillsammans en slags kontrollgrupp mot de slutsatser som jag fått fram ur deras litteraturen. De har kunnat förklara de frågor jag haft och rättat de missförstånd som skett i min tolkning av reglementen och doktrinhandlingar.

Under intervjuer med de svenska källorna har information kommit fram som intervjupersonen inte velat ha citerat. Då delar av den informationen stärker andra öppna källor har jag valt att ta med den utan att ange exakt källa. Jag är

dock medveten om att detta kan ses som en svaghet då informationen kan vara svår kontrollerad.

Efter noga övervägande har jag valt att inte ha någon teori som grund för min forskning. Jag kunde inte finna någon lämplig teori för min forskning. En anledning är den bristfälliga tidigare forskning som skett inom ämnesområdet. Istället valde jag att jobba med den induktiva metoden vilket innebär att ingen på förhand given teori behöver bestämmer det empiriska materialet.

7.2 Förslag på framtida forskning

En forskning runt språkliga begränsningar anser jag vara betydelsefull. Kan vårt begrepp uppdragstaktik betyda två skilda saker, uppdragsstyrning och kommandostyrning, eller förvirrar det bara dess betydelse?

När det sedan gäller begreppet manöverkrigföring, manövertänkande eller kanske *dynamic warfare*¹⁴¹ så behöver vi här finna ett begrepp som passar in i alla de situationer som vår armé skall verka. Här finns utrymme för vidare forskning, både språklig sådan och militärteoretisk.

Vilken metod står vi närmast? Jag efterlyser en bredare forskning för att finna den eller de metoder som vi hämtar vårt ursprung ifrån. En jämförande studie mellan *djupanfalls teorin* och den svenska metoden skulle också vara givande. Genom denna forskning skapas en bättre pedagogisk grund för utbildning av framtida manöverkrigsofficerare.

Är det en generationsskillnad i uppfattningen om vad manöverkrig är för någonting?

Hur skall officerarna utbildas för att bättre klara ett manöverkrig? Är adaptiva övningar bättre än andra övningsformer? Går det att mäta utvecklingen i en grupp som utsetts för den ena sortens träning och jämföra utfallet hos en annan grupp som erhåller dagens form av träning?

¹⁴¹ Rekkedal diskuterar begreppsval på sidan 63

Kan dataspel överta huvudrollen som utbildningsmetod vid utbildningen av manöverkrigsofficerare eller är det bara ett komplement?

8. Källhänvisning

Internet

NATO begrepp: <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/> (2001-02-12)

Norska försvarets doktrin <http://www.fo.mil.no/doktriner/index.html>
2000-11-14

US Marine Corps <http://www.doctrine.quantico.usmc.mil/> (2001-02-12) ”Draft Publications” [MCWP 0-1](#)

Vetenskapsrådets etikregler:
<http://www.hsfr.se/Kultur%20och%20samhalle/etikregler.htm>, (2001-03-14)

Muntliga källor

Fransson, Dan, MSS Skövde, kassetband med intervju den 2001-02-19

Kallak, Jaak, kassetband med intervju den 2001-02-16

Kvarnlöf, Östen, kassetband med intervju den 2001-02-26

Pallin, Krister, anteckningar från intervju, januari 2001

Pålsson, Jan, kassetband med intervju, januari 2001

Litteratur

Andersson, Heine (red.), (1994) *Vetenskapsteori och metodlära: En introduktion*, Lund: Studentlitteratur

Arménytt, nr 1 (2001), Stockholm: Högkvarteret

Bengtsson, A & Mattsson, P (2000) *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, Stockholm: Försvarshögskolans Operativa institution

Clausewitz, Carl von, (1991) *Om Kriget*, Uddevalla: Bonniers

Försvarsmakten, (1995) *AR2*, Stockholm: Försvarsmedia

Försvarsmakten, (1994) *Armen i utveckling*, Stockholm: Försvarsmedia

Försvarsmakten, (1997-1998) *BrigR A Bat*, Stockholm: Försvarsmedia

Försvarsmakten, (2001-01-24) *Försvarsmaktens Grundsyn Ledning*, Stockholm: ÖB genom STRA

Hooker, R.D.(ed.) (1994) *Maneuver Warfare.-An Anthology*, Novato CA.: USA, Presidio Press

Högkvarterets Strategiavdelningen (HKV/STRA), (2000) *Försvarmaktsidé och målbild, FMI 2020 Rapport 4*, Stockholm: Försvarsmedia

Leonhard, Robert R. (1991, 2 upplagan 1994) *The Art of Maneuver*, Novato CA.: USA, Presidio Press

Lauglo, Stein Erik. (2000) *Implementeringen av et manöverkrigföringskonsept til bruk for norske militære styrker*. Stockholm: Försvvarshögskolan

Lind, William S. (1985) *Maneuver Warfare Handbook*, Boulder, Colorado USA: Westview Press

Olsson, Anders. (2000) *En komparativ studie av utnötnings- och manöverkrigföring: Ur ett svenskt arméperspektiv 1952-1999*, Stockholm: Försvvarshögskolan

Orenstein, Harold S. (1995) *The evolution of Sovjet operational art, 1927-1991. Volume I Operational art, 1927-1964*, Oregon.: USA, Frank Cass c/o ISBS

Rekkedal, Nils Marius. (1996) *FFI/Rapport-96/03664*, Kjeller.: Norge, Forsvarets Forskningsinstitut

Starrin, Bengt m.fl. (1991) *Från upptäckt till presentation: Om kvalitativ metod och teorigenerering på empirisk grund*, Lund: Studentlitteratur

Svenska Akademiens ordbok, band 16 (1942), Lund.

Övriga källor

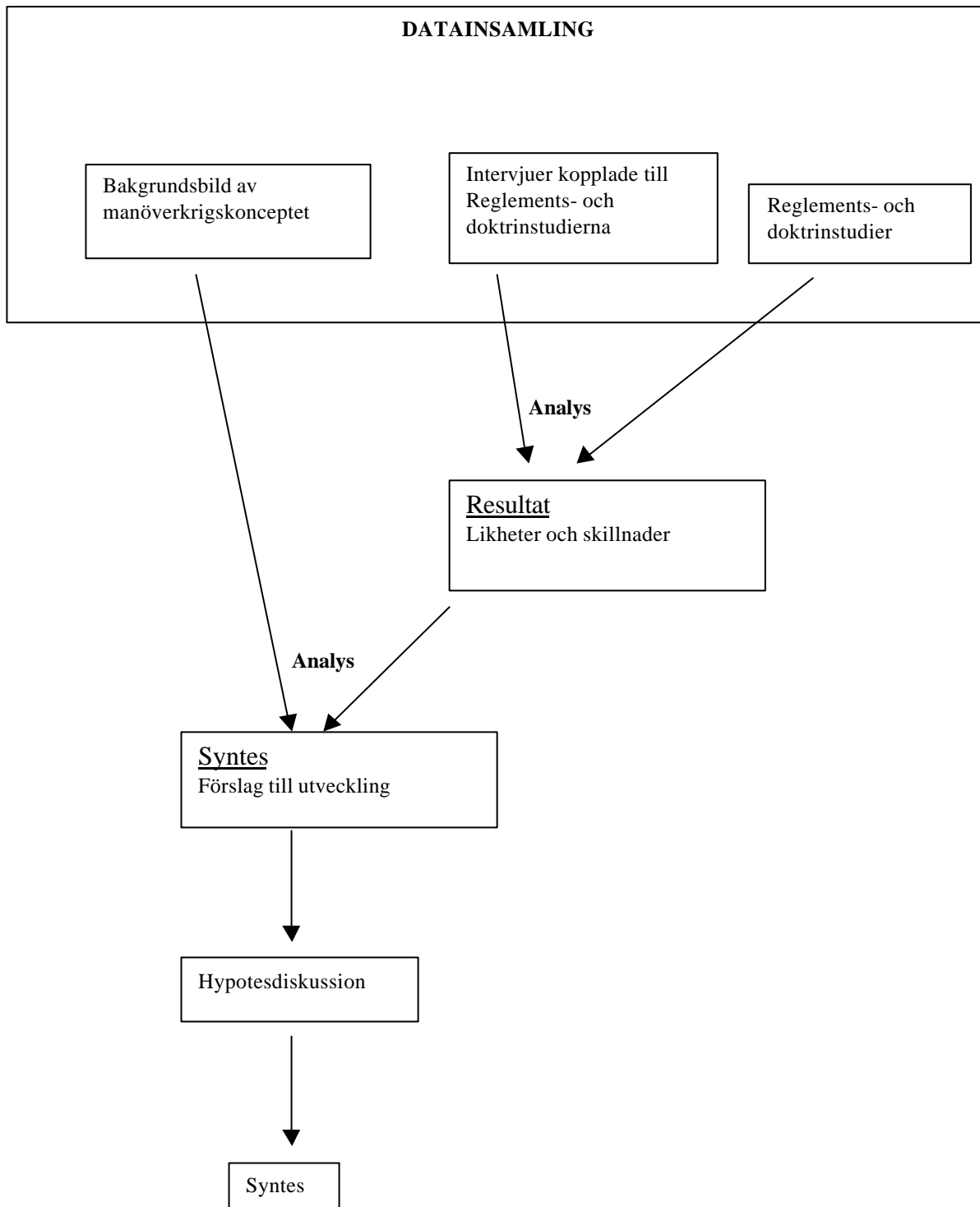
Anteckningar av Övlt Bodin från ett seminarium 2000-09-18 med William S. Lind, Stockholm

Armé Taktiska Kommandot (ATK), (2001-02-15) Utkast doktrinutveckling

Nomen FM remissutgåva, erhållen i PDF format via mail av Arne Baudin

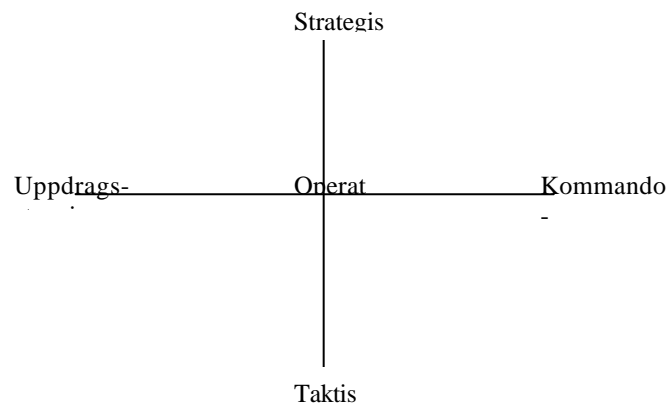
Videoband som pedagogiskt beskriver den engelska manöverkrigs doktrinen, personligt exemplar. Army department. Crown copyright 1997. Production manager Liza Hodgson

Forskningsuppgift

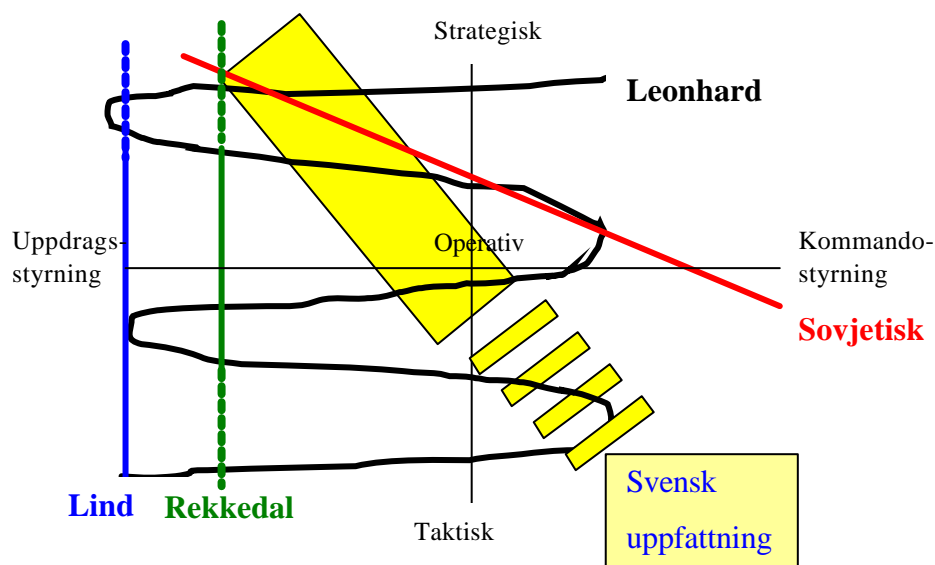
Grundläggande intervjufrågor

1. Vad är manöverkrigföring - manövertänkande för någonting?
2. Vad är motsatsen till manöverkrigföring?
3. Är inte uppdragstaktik samma sak som auftragstaktik som i sin tur är grunden till manöverkrigföring?
4. Vad är motsatsen till uppdragsstyrning?
5. Hur vill du beteckna den svenska synen på manöverkrigföring, förhållandet mellan de tre nivåerna (stra-op-ta) och uppdrags- respektive kommandostyrning?

6. Vilket/vilka nyckelbegrepp anser du beskriva manöverkrigskonceptet?
7. Vad ligger till grund för er tolkning av manöverkrigskonceptet, erfarenhet i SWE / forskning / milteori / annat
8. Är dessa prövade praktiskt eller vetenskapligt teoretiskt?
9. Hur skall/hur går implementeringen av manöverkrigskonceptet gå till?
10. Anser du att det vi nu pratat om framgår med tydlighet i de reglementen och utbildningssituationer som idag finns eller ger dessa en annan bild?
11. Är manöverkrigskonceptet redan implementerat i armén idag?
Om inte vad kvarstår - vilka brister finns?

Fig. 1 Manöverkrigets nivåer och ledningsmetoder

Inom det gula fältet hamnar huvuddelen av de svenska källorna. I det streckade fältet, inom den taktiska nivån, är samstämmigheten mellan ord och text inte lika tydlig. Vissa källor talar för manöverkrigföring på den lägre nivån medan andra talar mot.

Tabell 1. Nyckelord för respektive teori

Författare →	Lind	Rekkedal	Leonhard	Sovjet
Övergripande begrepp	OODA-loopen beslutscykeln	OODA-loopen Beslutscykeln	Hjärnornas kamp Viljan att kämpa	<i>Udar</i> = Systemchock för ledningen
Nyckelord	Mission order Schwerpunkt Surface and gaps	Opdragsordres Tyngdepunkt Surface and gaps	Preemption Dislocation Disruption	Synkronisering Synergi

Källa →	<i>AR2 + BrigR A Bat</i>
Övergripande begrepp	Beslutscykeln
Nyckelord	Agera genom att ta initiativ